

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

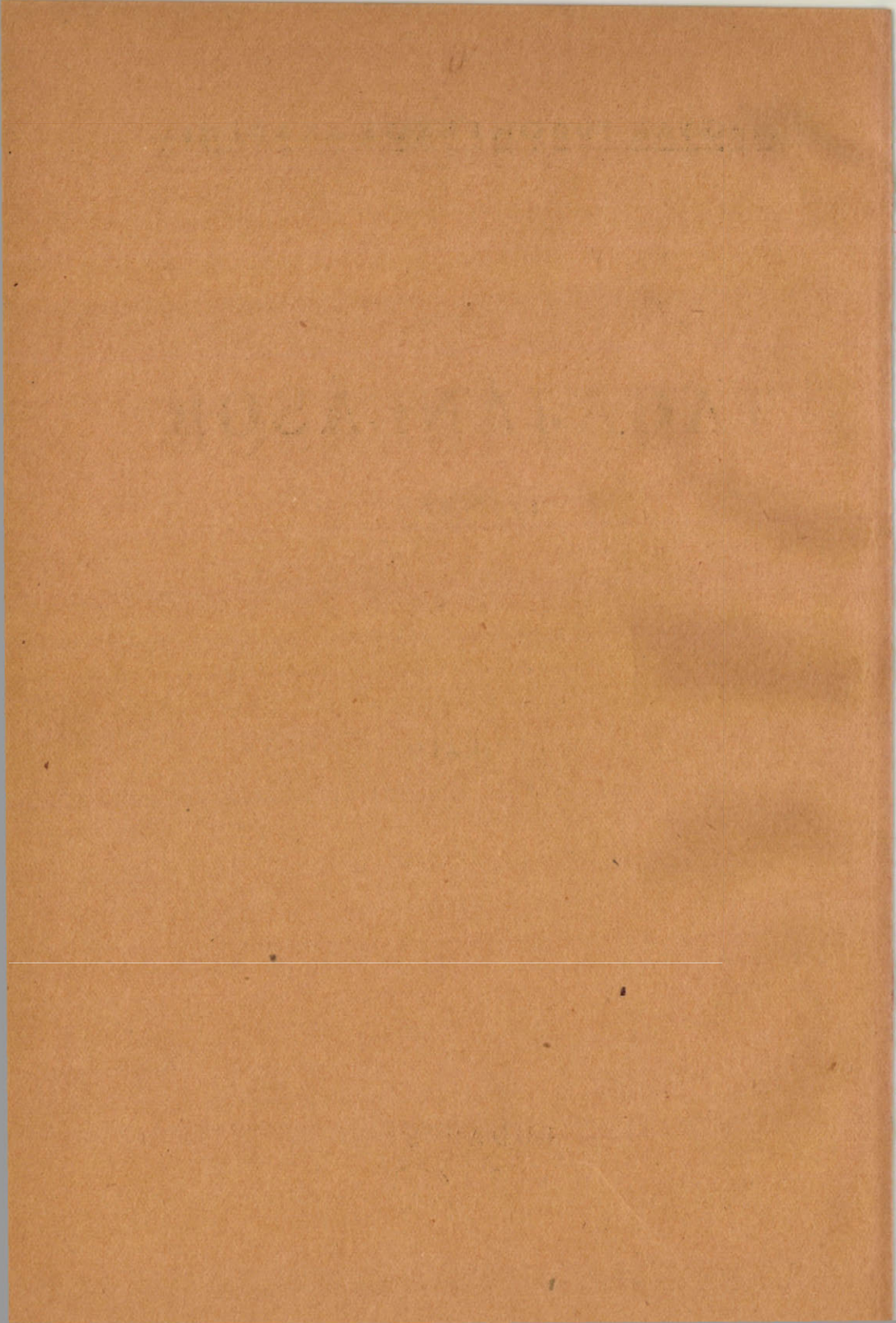
TAGAJÁNLÁSOK

1948-BAN

KÉZIRATUL

BUDAPEST

1 9 4 8

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

B 10036

TAGAJÁNLÁSOK

1948-BAN

KÉZIRATUL

BUDAPEST

1 9 4 8

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TAGAJÁNLÁSOK

B110036

Felelős kiadó: Voinovich Géza.

Sylvester Rt., Budapest, XIV., Hermina-út 51. — F. v. Schlitt Henrik.

AZ I. OSZTALYBA.

TISZTELETI TAGNAK:

A M. Tud. Akadémia I. osztályába tiszteleti tagnak ajánljuk **SCHÖPFLIN ALADÁR**-t, a magyar műbírálat és essay-írás régi, érdemes művelőjét.

Bár ezideig nem tartozott tagjaink sorába, mindnyájunktól ismert lelkes, áldásos munkássága alapján illőnek gondoljuk most, korábbi mulasztásunkat pótolva, fél évszázadra terjedő, lankadatlan és példás hűségű munkásságát ezzel a megkülönböztetett tiszteletadással kitüntetni.

Ajánlásunk megokolására fölösleges volna sok szót vesztegetni. Ha van írói-életpálya, mely a maga egészében a nyilvánosság figyelmétől és megbecsülésétől kísérve folyt le: Schöpfliné bizonyára ilyen. Hat esztendeje, születésének hetvenedik évfordulóján, egy multját méltató cikk *Mindnyájunk tanítója* címmel jelent meg. Úgy érezzük, ezt a megállapítást mi is bizvást vállalhatjuk.

Tudományos készsége, kritikai ítélőereje, írói ízlése és stílusa egyaránt méltánylást kíván. Ezek alapján fogadta tagjai sorába a Kisfaludy-Társaság is, miután már megelőzőleg a műkritikai Greguss-érem odaítélésével is kitüntette nagy tájékozottságát, az egyetemes irodalomban való állandó otthonosságát, hosszú időn át örvendetes hatással kifejtett írói gyakorlatát.

Később, ugyancsak a Greguss-jutalommal kapcsolatban, egyik előadói jelentésében ennek a véleményének adott kifejezést: „A kritikus eszménye az, aki munkásságával nem csupán ítéleteket mond, hanem közvéleményt is tud teremteni, hatni tud a művészet fejlődésére és ezzel alkotóvá válik maga is.“

Meggyőződésünk, hogy Schöpflin Aladárnak tiszteleti tagjaink sorába iktatásával Akadémiánk egyúttal e legmagasabb kritikus-ideál egyik legkülönb. mai megvalósítója felé is fordul elismerésével. Épp ezért kérjük ennek nyilvánításához t. tagtársaink támogató hozzájárulását.

Voinovich Géza t. t.
Rédey Tivadar r. t.
Alszeghy Zsolt r. t.

A) ALOSZTALYBA.

LEVELEZŐ TAGNAK:

GYÓNI MÁTYÁS-t, a Keleteurópai Tudományos Intézet tanárát, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetem magántanárát és megbízott előadóját, a M. Tud. Akadémia Klaszszikus-filológiai Bizottságának meghívott tagját, az I. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Gyóni Mátyás több mint egy évtized óta végzett bizantinológiai kutatásai két tárgykörben mozognak. (Magyarország és a magyarság a bizánci források tükrében, Bp. 1938.) Úttörő volt a bizánci források magyar vonatkozású anyaga nyelvi, néprajzi és történeti értékesítése terén. Ebből nőtt ki Akadémiank által a Sámuel-díjjal kitüntetett alapvető könyve (A magyar nyelv görög feljegyzései szórványemlékei, Bp. 1943.), amely a magyar nyelv bizánci forrásokban megőrzött emlékeinek teljes, minden részletre kiterjedő feldolgozása. E munka, mely a magyar nyelv más, idegen nyelveken feljegyzett szórványainak hasonló feldolgozására is mintául szolgálhat, tisztázza a görög átírással kapcsolatos hangtani és alaktani kérdéseket s egész sereg olyan új megállapítást tartalmaz, amelyek nemcsak a bizantinológus, hanem a magyar nyelvész számára is fontosak. Ugyanebbe a tárgykörbe tartoznak azon dolgozatai is, melyek az Árpád-kori görög egyházi hatásra és a magyar-bizánci érintkezések egyes részleteire vonatkoznak. A másik tárgykör, amellyel Gyóni foglalkozik, a román nép történetének bizánci forrásai és a román-bizánci kapcsolatok. Ide vonatkozó kutatásainak eredményei több, részben magyar, részben idegen nyelven megjelent tanulmányban láttak napvilágot, melyek közül a legjelentősebbek a következők: *Az állítólagos legrégebb román nyelvemlék* (EPhK. 1942.) *Egy vlách falu neve Anna Komnene Alexiasában* (u. o. 1948.), *Zur Frage der rumänischen Staatsbildungen im XI. Jahrhundert in Paristriem* — (AECO. 1943.), *L'oeuvre de Kekaumenos, source de l'histoire roumaine* (Revue d'histoire comparée 1945.), *Skylitzes et les Vlaques* (u. o. 1947.), *Les Vlaques du Mont Athos au début du XIIe siècle*. (Études Slaves et Roumaines 1948.) E tanulmányok, melyek külföldön is méltán keltettek figyelmet, a X—XII. századi bizánci források (Kekaumenos, Skylitzes, Anna Komnene stb.) románokra vonatkozó tudósításainak kritikájával foglalkoznak s valósággal úttörők, mert ilyen mintaszerű, alapos és módszeres vizsgálódásokat e téren eddig a román történetírás sem végzett. Gyóni kutatásai nyomán sok kérdés nyert végleges tisztázást, így pl. Kekaumenos forrásainak problémája és Anna Komnene tudósításainak eredete. A bizantinológia számára különösen értékesek Gyóni azon kutatásai, melyek az ú. n. archaizáló népnevek használatában köve-

tett eljárásra vetnek fényt. Mindezekhez járul több kisebb dolgozata, bírálata és könyvismertetése, melyek széleskörű érdeklődéséről tanúskodnak.

Gyóni Mátyás, meggyőződésünk szerint, minden tekintetben méltó az akadémiai tagságban rejlő kitüntetésre, ami által egyben Akadémiánk komoly és értékes munkaerővel gazdagodnék.

Láng Nándor t. t.
 Pais Dezső r. t.
 Moravesik Gyula r. t.
 Huszti József r. t.
 Eckhardt Sándor r. t.
 Gáldi László l. t.
 Marót Károly l. t.
 Tamás Lajos l. t.

LAKÓ GYÖRGY gimnáziumi rendes, egyetemi magántanárt az I. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Jelöltünk eddigi tudományos munkásságával méltán rászolgált az elismerésre.

A hazai tanulmányok elvégzése után finn, észt és svéd egyetemeken töltött évek, helyszíni liv meg lappföldi tanulmányutak gazdag benyomásainak, élményeinek, tanulságainak következményeképen sokfelé figyelt és a finnugor tudományoknak számos parcelláján dolgozott. Sokoldalúsága azonban nem jelent felületes csapodárságot: érdeklődésének, kutató tevékenységének középpontjában doktori értekezése óta a finnugor összehasonlító hangtan áll, s a látszólag távolieső részletkérdések vizsgálatának eredményei is ebbe a központi gyűjtőmedencébe folynak össze.

Lakó finnugor hangtani kutatásainak legsajátosabb tárgya az eddigelé sajnálatosan elhanyagolt vokalizmus, különösen a szóvégi magánhangzók. „A szóvégi magánhangzókról“ (MNy. XXIX.) és „A permi nyelvek szóvégi magánhangzóí“ (NyK. XLVIII—XLIX; különnyomatként: Finnugor Értekezések 2. sz.) című első tanulmányai egyfelől a finnugor alapnyelv végmagánhangzó-állományát igyekeznek rekonstruálni, másfelől a permi nyelvek végmagánhangzó-lekopásának feltételeit, időrendjét alapítják meg, hogy aztán a tanulságokat a szerző szélesebb körben is, így magyar hangtörténeti szempontból is értékesítse. Lakó szinte teljesen töretlen úton járt s így kétszeresen méltányolnunk kell azokat az eredményeket, amelyeket szorgalmának, tárgyyszeretetének, komoly felelősségtudatának, igen fejlett kritikai érzékének és kombináló képességeinek köszönhetünk. Órea kell hivatkoznunk, amikor azt tanítjuk, hogy a finnugor alapnyelv szavai *a, ä, e, e, i, o*, vagy *u* magánhangzókrá

végződtek, öt idézzük, amikor az ősermi *-a*, *-i*, *-i* zürjén megvotják folytatóiról adunk számot és a permi végmagánhangzórendszernek a magyarral többnyire egyező fejlődésmenetét emlegetjük.

Hasonló természetű kérdéseket boncol a „Finnugor végmagánhangzó-kérdések“ című, nemrég megjelent tanulmányában (NyK. LI.). Ezúttal nyelvcsaládunknak főleg nyugati tagjait vonja vállatóra és számos közkeletű nézet tévedéseit helyreigazítva, lebilincselően logikus okfejtéssel a finn-lapp-mordvin végmagánhangzó-megfelelések szokatlan eseteinek, rendellenességeinek egész sorát magyarázza meg. Kétségtelen, hogy szerényen megfogalmazott eredményei, amelyeknek részletes, szakszerű ismertetése túlságosan hosszúra nyúlna, a finnugor vokalizmussal foglalkozó további kutatások megbízható alapjául, irányító példájául szolgálnak, sőt a protolappok elfinnugorosodása időpontjának kényes kérdésében is döntő jellegű adalékokat kínálnak.

Magától értetődik, hogy az efféle összehasonlító hangtani kutató munka szorosan összefügg a szóegyeztetésekkel: hibás, vagy akár kétes egyeztetésekből lehetetlen helytálló, megtermékenyítő hangmegfelelési szabályokat elvonni, s fordítva: téves hangszabályokra támaszkodva meddő szerencsésjétté alacsonyítjuk a szófejtést. Azok a tudós erények, amelyek Lakó hangtani tanulmányait jellemzik, egytől-egyig megtalálhatók etimológiai munkásságában is. Az imént említett dolgozatai tele vannak finnugor szóegyeztetésekkel, amelyeknek csak egy részét vette át — gondos ellenőrzés után — elődeitől, nagyrészt ő maga állította fel vagy egészítette ki. A hangtani következtetések anyagául, forrásául felhasznált ilyen szóegyeztetések mellett vannak önálló szómagyarázatai is. Ezek közül külön említést érdemel az egyformán „Berg, Höhe, Hügel“ jelentésű zürjén *kyr* és *gor* egymáshoz való viszonyának és rokonsági megfelelésének magyarázata (Opetatud Eesti Seltsi Toimetused XXX.), a magyar *ful* és *fojt, kell* (MNy. XXXV.), a *lódít, lódul, lóbál* szócsalád, a *kedv, csuk* és a *csobolyó* szavak (NyK. LI.) finnugor eredetének nagy körültekintéssel, minden lehetőség megvizsgálásával történő felderítése, szükség esetén szinte terjedelmes szótörténeti értekezéssé kiszélesítve.

Ez a lelkiismeretes gondosság a hangtani viszonyok és a jelentéstani szempontok területéről át-átvezeti a szóképzés birodalmába is. Itt is tökéletesen otthonosan mozog, sőt mindennek a legvégére járó igyekezetét több esetben pompás új észrevételek sikere koronázza. Hadd utaljunk egészen röviden csak a „Finnugor hang- és alaktani adalékok“ c. cikk meglepő megállapításaira (NyK. I.) és egy könyvismertetése során a nominális mondat típus elsőbbsége kérdésében tett kritikai megjegyzéseire (NyK. XLIX, 395.).

Szakirodalmunk multjának és jelenlegi termékeinek rendszeres figyelemmel kísérése részint tanulságos nyelvésztörténeti

értekezések, részint magvas könyvismertetések írására készítette Lakót. Egyik közleményében a nagy finn tudósnak, Porthannak, Sajnovicsunk Demonstratiojáról 1771-ben írt svédnyelvű újságcikkét ismerteti, rámutatva a magyar nyelv eredete iránt ezidőtájt külföldön támadt érdeklődésre és Porthannak eddig ismeretlen finn-magyar nyelvtani egyeztetéseire (NyK. XLIX.). „A hazai lappologiáról“ című dolgozata (MNy. XXXII.) első felében Sajnovics, Hunfalvy és Halász lappnyelvi kutatásait méltatja, második felében pedig a saját lappföldi tanulmányait vázolja. Könyvismertetései — a NyK. legújabb köteteiben jelentek meg — sohasem lélek nélkül leltározó tartalmi kivonatok, a mindenáron fölényeskedni kívánó hibavadász szerepét is elutasítja magától, hanem lényegkereső, elmélyedő munka, érett, élvezetes gyümölcsei az ismertetett mű anyagának, eredményeinek tárgyilagos értékelései.

Nem szorosabb értelemben vett nyelvtudományi munka ugyan, mégsem maradhat említetlenül a finnországi egyetemi magyar nyelvoktatás céljaira írt „Unkarin lukemisto“ c. szép olvasókönyve. Etimológiai utalásokkal ellátott szótári része mintaszerű filológus munka.

Zsirai Miklós r. t.

Pais Dezső r. t.

Németh Gyula r. t.

Bárczi Géza r. t.

Ligeti Lajos r. t.

Fokos Dávid l. t.

Sági István l. t.

RUBINYI MÓZES egyetemi c. ny. rk. tanárt, a Kisfaludy-Társaság tagját, az I. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Rubinyi pályáját Simonyi Zsigmond tanítványaként nyelvjárási tanulmányokkal kezdte meg. Két nyáron az Akadémia nyelvtudományi bizottsága és a Nyelvőr szerkesztősége megbízásából bejárta a moldvai csángó telepek nagy részét, s jelentős szókészleti és nyelvtani adalék gyűjtésével járult hozzá ennek az érdekes és sok tekintetben titokzatos nyelvjárásnak ismeretéhez (Nyr. XXX., XXXI., NyK. XXXVIII.). A csángó nyelvjárásról közölt adatai s a csángó hangrendszerrel vallott felfogása miatt csakhamar tanulságos és tudományos szempontból gyümölcsöző vitába keveredett a csángók nyelvét tanulmányozó finn tudóssal, Wichmann Györggyel. Ma már tudjuk, hogy a két kutató felfogása közti különbség nagyrészt annak tulajdonítandó, hogy mindegyik a nyelvjárás terület más részén vizsgálódott. Foglalkozott a népelemmel történeti és néprajzi szempontból is „A moldvai csángók múltja és

jelene" (1901. Ethnographia) és „Tanulmányok a romániai csángókról" című (1906.) dolgozataiban.

Korán ráterelődött figyelme a magyar nyelvtudomány történetének kérdéseire. Ebből a körből való „Két tanulmány a nyelvészet és a nyelvművelés történetéből" (1903. Nyr. a Nyr.-ből: NyF. 6. sz.): az egyik „Grimm és Révai", a másik „A Mondolatról és a nyelvújításnak egy elhanyagolt forrásáról". — Révainak ismételten elmélyedő tanulmányt szentelt. E munkásságának gyümölcsei többek között: „Révai Miklós élete és nyelvészeti törekvései" szemelvényekkel és jegyzetekkel (1904.); „Révai Miklós magyar nyelvi és irodalmi kézikönyve. A Magyar Deáki Történet." (1912. RMK. 29. sz. Vö. MNy. VIII.). Az ő indítványára adta ki Akadémiánk Révai Elaboratio Grammaticájának tőle felfedezett kéziratát III. kötetként (vö. Nyr. XXXVI. 440). Mindezekkel nagy mértékben előmozdította, hogy a magyar és egyetemes nyelvtudománynak ezt a nagyszabású alakját többoldalú és helyes megvilágításban lássuk.

„Csokonai és a magyar nyelvtudomány" című dolgozatában (1905. Nyr. XXXIV.) azt mutatja ki, hogy a nagy költő művészetének az eszközével, a magyar nyelvvel mennyire akart és képes volt nemcsak tudatosan, de tudományosan is foglalkozni. Nyelvújításunk egyik fontos mozzanatát tárgyalja igen avatottan „Az erdélyi magyar nyelvművelő társaság története" (1911. MNy. VII.).

Amikor 1907-ben napvilágot látott „Általános nyelvtudomány" című munkája a maga nemében újdonság és hasznos, de még most sem elévült segédkönyv volt, egyszerűsége bizonyítja, hogy a fiatal tudós széles és emelkedett látókörben tekint át a nyelvészet problémáit. Ez különben természetes is annál, akinek Wundt, Sievers, Brugmann voltak közvetlen mesterei. — „A világnyelv kérdése" (1907. BpSzemle 132. köt.), „Kant és a nyelvtudomány" (1910. Alexander-Emlék), „A hangutánzás problémájának története" (1912.) szintén a mellett tanúskodnak, hogy a nyelvtudomány elvi alapjai és elméleti eredményei körében otthonosan mozog.

Kezdeményezés számba ment nálunk „Nyelvesztétika" című, a Beöthy-Emlékbe írt cikke 1908-ban, mint felvetője annak a szempontnak, hogy az egyéni nyelvművészetnek fontos, nem egyszer döntő szerepe van a nyelv életében, történetében. Ehhez csatlakozott, mintegy gyakorlati szemléltetője volt „Mikszáth Kálmán stílusa és nyelve" című könyve (1910.; vö. MNy. VI.). Körülötte élénk, sok tekintetben tanulságos és üdvös mozgolódás hullámozott fel. — Ennek az eredményeit összegezte a maga és mások okulására „Tanulmányok az egyéni nyelv köréből" című cikkében (1913. Nyr. XLII.). Tovább építi ez „A magyar stilisztika jövője" című bírálatában (1914. Nyr. XLIII.). Ez irányú tevékenységének nem csekély érdeme, hogy előtérbe he-

lyezi, mennyire termékeny lehet a nyelvtörténeti probléma-kör meglehetősen elhanyagolt szelvényének: az egyéni nyelvnek tudományos feldolgozása. Azt a felfogását, hogy a modern nagy írók művei nyelvtörténetileg értékesíthető kincsesárak, érvényesíti sikerrel legújabbán közzétett „Vajda János nyelvéhez és stílusához“ című cikkében (1945. MNy. XLI.).

Sajtó alá rendezte Mikszáth Kálmán összes műveit 51 kötetben, továbbá Mikszáthné visszaemlékezéseit. A feladat, amit ezzel vállalt, az irodalomtörténetírás, illetőleg irodalomtudomány művelése felé úgyszólván meglevő készségét és képességét ténybeli megnyilvánulásra bírta. Így jött létre „Mikszáth Kálmán élete és művei“ című munkája (1917.). — Így kapott tőle szép — sok tekintetben úttörő — monografikus tanulmányt érdeklődésének és vonzalmának fő tárgya: „Vajda János“ (1922. Ethika-Könyvtár VIII.). Ez, valamint Vajdával foglalkozó többi dolgozatai: „Újabb adatok Vajda János életéhez és műveéhez“ (1945. Irtört. Füzet. 17. sz.), a Kisfaludy-Társaságban tartott székfoglalója, továbbá az irodalomközéletileg is jelentős Vajda János-Társaság megalapítása — mind nagy mértékben hozzájárultak a Vajdával kapcsolatos rejtélyek megvilágításához és a költőnek az őt megillető mértékben való méltánylásához. — Az újabb magyar irodalomtörténetírás értékes gyarapodásai többi dolgozatai, mint „Kiss József élete és munkássága“ (1916.), „Jókai meg akik róla írtak“ (1927.), „Ábrányi Emil“ (1930.), „Pósa Lajos“ (1930.), „Költő élete a — halála után. Huszonöt év Mikszáth Kálmán életéből. 1910—1935.“ (1936. Irtört.).

Gondosan és hatásosan összeválogatott antológiában mutatja be, hogy Budapest mikép jelentkezik a magyar költészetben.

„En láttam őket...“ címen 1947-ben megjelent füzetében hét magyar tudósnek régebbi keletű, a hűségen kívül igen érdeklődő és hangulatos módon megrajzolt arcképét foglalja össze.

Nyelvtudományi, irodalomtörténeti, irodalmi folyóiratokban és napilapokban számos becses értekezése, kisebb-nagyobb cikke jelent meg szaktudományai köréből.

Nem hagyhatjuk megemlítés nélkül, hogy a mögöttünk levő nehéz időkben igen nagy mértékben az ő megértő és készséges közreműködésénél fogva válhattak valóra több irányban is azok a törekvések, amelyek a tudományos közlés és így a tudományos munka folytonosságát fenn akarták tartani.

Szeme és szelleme nyitva volt és van a külföld felé is. — „Ibsen Henrik“ címen (1918.) az első magyar könyvet ő írta Ibsenről. — Van „Gerhard Hauptmann“ című tanulmánya (1932.). — Soká ismertette a magyar szellemi életet a lipcei Litterarisches Zentralblatt-ban és a Pester Lloyd-ban. Jelenleg pedig a Pen-

Club ügyvezető alelnökeként végez fontos munkát a nemzetközi szellemi együttműködés szolgálatában.

Vázlatos méltatásunkat ama tagtársainknak szántuk, akik esetleg kevésbé ismerik Rubinyi tevékenységét, egyéniségét. Bízunk abban, hogy ajánlásunk értelmében az osztály és az összes Akadémia tagságával tünteti ki a magyar tudománynak egy régi, igen buzgó és igen érdemes munkását, egyszersmind benne a maga számára is készsleges és sikeres munkatársat biztosít.

Pais Dezső r. t.
 Németh Gyula r. t.
 Zsirai Miklós r. t.
 Bárczi Géza r. t.
 Sági István l. t.
 Beke Ödön l. t.
 Fokos Dávid l. t.

Az I. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk **dr. HADROVICS LÁSZLÓ**-t, a Pázmány Péter-Tudományegyetem magántanárát, a Keleteurópai Történeti Intézet intézeti tanárát.

Hadrovics László a szerb és horvát nyelv, irodalom és történelem kiváló és nálunk úgyszólván egyetlen szakembere. Valamennyi munkája erről a területről való. Minden munkáját széleskörű és alapos tudás, a források beható ismerete és érett, kiforrott módszer jellemzi.

Nyelvészeti munkái közül a legrégebbe a Muraköz helyneveiről írt doktori disszertációja (NyK. XLIII.), amely gondos adatgyűjtésen alapuló, a horvát nyelv hangtanának és a szláv helynévadási módoknak tökéletes ismeretét bizonyító értekezés. Hadrovics azóta nem foglalkozott helynévkutatással, hanem a legtagabb értelemben vett művelődéstörténet felé fordult érdeklődése. Nyelvészeti tárgyú munkáiban is elsősorban ez a szempont domborodik ki. Egy-egy nyelvi jelenség vizsgálatánál is a művelődéstörténeti háttér a legfontosabb. Ezért kevésbé érdekli a hangtan, annál inkább a szótan, az irodalmi nyelv kialakulása, helyesírástörténeti kérdések stb. Ilyen pl. A horvátban levő magyar elemek szóföldrajzi és időrendi problémái c. tanulmánya (Melich-Emlékkönyv), amelyben több horvát nyelvjárás (főleg a Zágráb-vidéki *kaj* és a kelet-szlavóniai nyelvjárás) magyar elemeinek hangalakját és fogalmi hovatartozását vizsgálja és megállapítja, hogy a különböző horvát nyelvjárásokba a magyar elemek más-más időben hatoltak be és egészen különböző jellegűek, amennyiben egymástól mérőben különböző fogalmi csoportokat képviselnek. Ein Versuch der Einheitlichen kroatischen Schriftsprache im XVIII.

Jh. c. munkájában (AECO. VIII.) egy horvát író és szótáríró törekvéseit mutatja be, aki munkáiban a háromféle horvát irodalmi nyelv egységesítését igyekezett megvalósítani. A Zur Geschichte der kroatischen Rechtschreibung im XVIII. Jh. (AECO. IX—X.) a szlavóniai latinbetűs horvát helyesírás küzdelmét és stabilizálódását mutatja be a ferencesek által használt olasz és a jezsuiták által használt magyar rendszer között.

Irodalomtörténeti téren Hadrovicsot főként a Zágrávidéki kajhorvát irodalom érdekli. Ez az irodalom mutatja a legtöbb magyar kapcsolatot. Idevágó munkái közül az Eine ungarische und kroatische Variante de Visio Filiberti (AECO. III.) kimutatja, hogy a horvát változat közvetlen forrása a magyar. Ugyanezt mutatja ki egy másik tanulmányában Die ungarischen Vorlagen eines alten kroatischen Dichters (AECO. V.) Magdalenic költő egyik munkájáról. Ungarische Helden in den Dramen von Junije Palmotić (AECO.) azt kutatja, hogy milyen volt a visszhangja a magyar-török harcoknak Raguzában, főleg Palmotić munkáiban. Erről szól az Apollo c. folyóirat IV. kötetében megjelent A magyar sors a régi horvát költészetben c. cikke is. Bellosztenecz-cel, a kajhorvát szótáríróval foglalkozik egy horvátul megjelent tanulmánya (Deset pripovedi o euharistiji pavlina o. Ivana Belostenca: Grada za povijest knizevnosti hrvatske XIV., amelyben Belostenecz-nek egy eddig ismeretlen munkáját is kiadja.

Újabban, mióta a Teleki-Intézet (ma Kelet európai Intézet) tanára, a szerb történelem felé is fordult érdeklődése. Mivel pedig a szerb történet a XIX. századig az egyház keretein belül játszódott le, Hadrovics is először a szerb autokefál görögkeleti egyház történetét kutatja. Ebből a kutatásból született a L'église national serbe aux XVIe et XVIIe siècles (Revue d'Histoire comparée XXI.) c. értekezése és a L'église serbe sous la domination turque (Budapest, 1947.) c. könyve. Széleskörű forrásanyag és az eddigi irodalom tökéletes ismeretében festi a szerbség nemzeti kereteit pótló szerb egyház külső és belső fejlődését. E munkákat mintegy kiegészíti két bibliográfiai áttekintése: A magyarországi szerb települések szerb irodalma (Századok) és Délmagyarország két évtized szerb irodalmában (Száz. LXXVIII.).

Hadrovics László megválasztásával a magyar Balkán-kutatás legkitűnőbb munkásával gazdagodik Akadémiánk és egy érdemes tudóst jutalmaz.

Kniezsa István r. t.
Pais Dezső r. t.
Németh Gyula r. t.
Bárcezi Géza r. t.
Gáldi László l. t.

B) ALOSZTÁLYBA.

RENDES TAGNAK:

A Nyelv- és Széptudományi osztály B) alosztályába *rendes* tagnak ajánljuk ZOLNAI BÉLA-t, a budapesti egyetem ny. r. tanárát, a M. Tud. Akadémia levelező tagját.

1940 óta, mikor Akadémiánk levelező tagjává választották, Zolnai Béla igen jelentős munkákkal gazdagította a magyar tudományosságot. Számos apróbb tanulmányát elhagyva, — ezeknek elsorolását most fölöslegesnek tartjuk — három könyvéről kell különösen megemlékeznünk. Az egyikben, *A magyar biedermeier* (Franklin, 198 l.) címűben, a magyar romantika korát igen termékeny ízléstörténeti szempontból világitja meg és a szellemtörténezt jellemző szemlélettel olyan összefüggéseket elemez, aminőkre főleg a pszichológiával és fejlődéssel törődő irodalomtörténészek nem igen gondoltak. A biedermeier fogalmát nálunk Zolnai vezette be az irodalomtörténetírásba, sőt hallgatóival a francia irodalomtörténetre is termékenyen alkalmaztatta. *II. Rákóczi Ferenc*-ről írt könyve (Franklin, 226 l.) szintén nem közönséges történeti életrajz, hanem a magyar fejedelemnek addig szinte ismeretlen vonásokkal megrajzolt szellemi képe. Az irodalmárt jellemző kíváncsisággal főleg könyvein, művein és olvasmányain keresztül férközik Rákóczi lelkiületéhez, mindenütt erősen kifejtve a kor áramlataihoz fűző szálakat. A magyar világon túl, az egész Közép-Európára kiterjedő fontosságú könyvének első köteteként adta ki *A janzenizmus kutatása Középeurópában* című tanulmányát (Kolozsvár, 1944. 188 l.). Itt elképesztő bőségben ontja adatait, hogy a XVIII. században, főleg a II. József körül felburjánzó janzenista szellemű vallásosság és a vele összefüggő egyházi reformtörekvések történetét kellő világosságba helyezze, amivel a magyar szellemi élet történetének is egy eddig alig ismert, mert a szépirodalommal csak lazábban összefüggő fejezetét tárta fel.

Zolnai Béla azon tudósaink közé tartozik, akik egész egyéniségüket beleviszik kutatásaikba. Az egyszer megbolygott problémakört nehezen hagyja el, mert mindig újabb megújabb szempontokat fedez fel benne, de a mellett mindig nyílt szemmel néz maga körül és saját korának is éleslátású elemzője. Mióta Budapesten végleg megtelepedett, Akadémiánknak is tevékeny munkatársa és társaságunknak mindenképen érdeke, hogy munkásságát rendes tagjaink sorában folytathassa.

Eckhardt Sándor r. t.
Pais Dezső r. t.
Voinovich Géza t. t.
Ligeti Lajos r. t.

Moravcsik Gyula r. t.
Gáldi László l. t.
Tamás Lajos l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

A Magyar Tudományos Akadémia I. osztályának B) osztályába egyik *levelező* tagsági helyre ajánljuk **KERESZTURY DEZSŐ** egyetemi magántanárt, az Eötvös-Kollégium igazgatóját, nyug. vallás- és közoktatásügyi minisztert.

Keresztury az irodalom nagy átfogó kérdéseivel foglalkozik, így az új magyar népiesség jellemzésével, újabb irodalmunk szellemével, a magyar önismeret útjával. Ilynemű tanulmányai az alapos tárgyismeret mellett ritka mély gondolkodásra, összefoglaló erőre és a jellemző vonások iránti érzékre mutatnak. Ilyen tanulmányaiból jelentős kötetet adott ki, amelyben még művelődéspolitikánk feladatáról, a magyar iskolai és főiskolai nevelés jövő útjainak irányáról közölt egy séges, összefüggő terveket. E tanulmányoknak komoly hivatásuk van jelen és jövő irodalmunk megítélése és további fejlődésének kijelölése körül.

Más dolgozataiban kitűnő esztétikai érzék nyilvánul az irodalmi alkotások fejtegetése tekintetében. E részben igen hasznos nevelési szolgálatot tesznek a rádióban tartott előadásai, egyes költemények történetét, szerkezetét s kidolgozása sajátosságait illetően. Aránylag kis terjedelemben, de igen behatóan írta meg Arany János életrajzát és jellemzését, e mű sok tekintetben új szempontokat és eredeti felfogást mutat. A Balatonról írt könyve inkább összeállítás, a tihanyi apátság alapító oklevelétől fogva ismerteti a Balaton főbb történeti emlékeit, természeti szépségei és hangulatai is felcsillannak közbeszótt költeményekben, egész Illyés Gyuláig.

Kitűnő munkásságot fejtett ki mint színbíró. Hírlapjaink a színházak művészi munkájának ismertetése helyett egy idő óta inkább személyi pletykákkal kedveskednek közönségüknek. A komolyabb színbírálatoktól — minők Ambrus, Alexander Bernát bírálatok voltak — már elszoktunk. Keresztury az említetteknél is alaposabban elemzi mind a színházi műveket, mind a színjátszást. E tekintetben komoly mértéket állított és azt következetesen alkalmazta. Ezáltal bírálatok valóban nevelő hatásúak.

Ez alapon tisztelettel ajánljuk megválasztását az Akadémia figyelmébe.

(Munkáinak két oldalra terjedő felsorolását az Almanach fogja közölni.)

Kodály Zoltán t. t.

Pais Dezső r. t.

Voinovich Géza t. t.

Tisztelettel ajánlom **dr. SZABOLCSI BENCÉ**-t *levelező* tagnak az I. osztály B) alosztályába.

Mint dolgozatainak mellékelt jegyzéke mutatja, nemcsak kutató munkát végzett a magyar és általános zenetörténet területén, hanem művei megírásával élvezhető olvasmány formájában adja elő e tudományt.

Műveinek jegyzéke 39 könyvet és nagyobb tanulmányt sorol fel; a kisebb tanulmányok, cikkek címeinek jegyzéke egész oldalt tenne ki. — Ezen felsorolás az Almanachban fog közzététetni.

Kodály Zoltán t. tag.

TOLNAI GÁBOR egyetemi magántanárt, a Széchenyi-könyvtár főigazgatóját az Akadémia I/B osztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Ha az akadémiai tagság erkölcsi-emberi és tudományos rangot jelent, Tolnai Gábor mindenképen rászolgált arra, hogy az Akadémia tagjai sorába fogadja.

Tolnai Gábor elsősorban irodalomtörténész, de abban az átfogó értelemben, amely nem elvontan vagy elszigetelten, hanem a művelődés- és ízléstörténet, az egyént és a társadalmat formáló erők összefüggésében látja az írókat és a művet. Epen ezért nem véletlen, hogy érdeklődésének és kutatásainak középpontjában főleg Erdély szellemi élete áll, mert sehol másutt nem mutatkozik ilyen élesen és határozottan az említett összefüggés, a tájegység, az emberi magatartás és szellemi megnyilatkozás kölcsönös determináltsága, mint éppen itt. Szerencsés intuícióval már első nagyobb találmánya — *Erdély irodalmi élete* — is ebbe a problémakörbe vezet: pozitív eredményei, a régi ideológiákból kigyógyuló új nemzedékek munkájának áttekintése mellett főleg az az elvi jelentősége, hogy segít eloszlalni az „erdélyiség“, „erdélyi lélek“ fogalomköréhez tapadó perspektívátlanyságot és ködöt. (Ide tartoznak még kisebb tanulmányai: *Erdély XX. századi regényirodalma*, *Erdély XX. századi királya*, cikkei Bartalis Jánosról, Aprily Lajosról, Reményikről.) A modern állapot történeti feltételeit és előzményeit kutatva, a XVII. és XVIII. századhoz fordul s ott is a legközvetlenebb forrásokhoz, az emlékiratokhoz. Tudatos, következetes programmszerűség nyilatkozik meg abban, hogy újra kiadja Tótfalusi Kiss Miklós híres *Mentségét* (1940), Bethlen Miklós *Önéletírását* (a tőle szerkesztett *Magyar Századok* című sorozatban), Teleki József utazásait (1943), külön francia vonatkozású részleteit: *La cour de Louis XV.*, hogy a bevezető és kísérő tanulmányokban (legátfogóbb közöttük a *Magyar Századok* élen álló *Erdély változása* c.) az emberekhez megrajzolja a szűkebb, helyi, családi, erdélyi s a távolabbi európai hátteret, érintkezéseket, kapcsolatukat Európa egykorú ideológiai áramlataival.

Összegyűjtve *Végzetes esztendők*, 1945. e. kötetében. Ehhez járulnak kisebb cikkei gróf Lázár János Voltaire-fordításáról, a legyeződiszes erdélyi könyvkötésekről, két XVIII. századi erdélyi könyvkötőről, Teleki Mihályról, stb.

Összefoglaló könyve: *Régi magyar főurak* — a barokkláz idejében jelent meg, de Tolnai böles mérséklettel csak olyan mértékben fogadja el benne az idegen kategóriákat, amilyen mértékben a magyar tényekkel összeegyeztethetők, s végig megmaradva a reális alapon, megmutatja, hogyan tükröződnek három század társadalmi változásai az udvari-főúri kultúra és életforma világában, amelynek súlypontja szükségszerűen ezúttal is Erdély felé tolódik el. Hasonló mértéktartás jellemzi állásfoglalását egy másik sokat vitatott, problematikus stílus-kategóriával, a biedermeyerrel szemben, amikor teljes pozitív anyagismerettel, jórészt betemetett forrásokból merítve, tisztázza az árvízélménynek (1838) és irodalmi lecsapódásainak összefüggését (*Árvíz és irodalom*).

Tolnai Gáborról adott képünk nem volna teljes, ha nem említénők állandó, megértő és kritikai érdeklődését az élő irodalom- s forma- és stíluskérdései iránt, — már egyik első tanulmányában a szabad vers és a lírai formák válságával foglalkozik — közirói működését, szerepét az új Magyarország kultúrpolitikai programjának kiépítése és megvalósítása körül.

Megválasztását tisztelettel és a legmelegebben ajánljuk Akadémiánknak.

Pais Dezső r. t.

Ligeti Lajos r. t.

Gulyás Pál t. t.

Németh Gyula r. t.

Turóczy-Trostler József r. t.

Marót Károly l. t.

Alulírottak Akadémiánk I. osztályának széptudományi alosztályába *levelező* tagul ajánljuk **WALDAPFEL JÓZSEF** egyetemi magántanárt, a jeles irodalomtörténészt.

Waldapfel Józsefben számos, nagysúlyú tanulmány szerzőjét becsüljük. Irodalmunk minden korszakában, de különösen a XVI. és XVIII—XIX. században otthonos. Oly alapos készséggel vizsgálja tárgyait, mintha mindegyiknek specialistája volna. Szívósan követi a fölhalált nyomokat és sem a bibliai és klasszikus nyelvek, sem a különféle modern nyelvek nem jelentenek akadályt számára. Innen a szokottnál megalapozottabb áttekintése, tágabb horizontja s eredményeinek megnyugtató szilárdsága. Összehasonlító és forráskutatásra, kiadás- és szövegtörténeti, nemkülönben stilisztikai vizsgálódásra éppoly kész, mint nagy összefüggések felismerésére, szintézi-

sére. A könyv az ő szemében mind technikai, mind életbeli mi-voltában documentum és tömérdek vonatkozás kinyomozására alkalmas kalauz.

Munkáinak még legjavát is csak sebtében sorolhatjuk fel.

A középkorra vonatkozók közül megemlítjük a legrégibb bibliafordításhoz hozzászólót s a Székelyudvarhelyi-kódex forrásainak ismeretét jelentékenyen előbbrevívót.

A XI. századból Pesti Gábor életrajzát világította meg teljesebben, meséi forrását mutatta ki s verstanulóságainak verstörténeti jelentőségét elsőül állapította meg. Heltai Gáspár magyar íróvá válásának kortörténeti és lelki hátterét, a vallástól a profán irodalom szolgálatába átálló pályafordulását magyarázta meg; fabuláit is belehelyezte lelki története kereteibe, precízül kimutatta forrásukat; szociális gondolkozását nem Luthertől és Melanchtontól, hanem Franck Sebestyéntől származtatja, kinek művében Heltai Dialogusának is mintájára ismert. A Poncianus Históriaját másoknál jobb okokkal tulajdonította Heltainak, több tanulmányában Heltai nyelvének is illő figyelmet szentelt. A szokványos forráskutatás helyett, de forráskutatásai közben, Heltai egész szellemi légkörét nagyon tanulságosan sikerült érzékeltetnie. Balassira vonatkozólag Eckhardt Sándor mellett neki köszönhetjük a legtöbb új ismeretet. A lehetőség szerint megállapította Balassi verseinek kronológiáját, a költő fejlődéséről is becses megfigyeléseket közölve. Kijelölte több istenes énekének közvetlen eredetijeit. A költő lengyel kapcsolatait nagy szerencsével bogozgatta. Legnagyobb horderejű talán a Balassinak tulajdonított pásztor-dráma olasz forrásának megállapítása s ennek kapcsán a költő olasz műveltségének, egyben Pádvia műveltségünkben való jelentőségének megvilágítása. Balassi iránt való érdeklődéséhez kapcsolódik az a fejtegetése, amelyben világi líránk kezdeti korát s abban a művelt nők szerepét jellemzi Telegdi Kata levélével kapcsolatban, e levél költészettörténeti jelentőségét gondosan kifejtve.

Az 1800 körüli évek és évtizedek írói közül Berzsenyi, a két Kisfaludy és főképp Katona kötötte le érdeklődését. Előkereste és közzétette Kölcesey híres Berzsenyi-recenziójának Szemere Páltól készített igen érdekes bírálatát; megvilágította Kisfaludy Sándor első regéinek keletkezése történetét; Kisfaludy Károly *Kérők* c. vígjátékának forráskérdését tisztázta; 1929 óta pedig egymást érték felfedezésszerű tanulmányai Katona Józsefről. Ezek eredményét foglalta össze Katona-monográfiájában. Most már aprólékosan követhetjük a drámaíró fejlődését a primitív kísérletektől a tetőfokon álló remekig.

Akadémiánk jutalmazott pályamunkájaként az Akadémia kiadásában jelent meg *Ötven év Buda és Pesti irodalmi életéből* c. becses munkája, a főváros irodalmi központtá emelke-

désének gondos és részletes bemutatása. A szellemi életnek sokféle ágát és erét kíséri nyomon, az írók egész tömegét mutatja az irodalom napi életében; az egész kép háttérében pedig ott ködlik a nagy Kazinczy távoli alakja, kihez viszonyul, kinek álmait valósítja meg, de kinek rovására megy voltaképp az egész, lenyűgöző valóságérzékkel megrajzolt történeti átalakulás.

Újabb tanulmányaiban az irodalom fejlődésének az egész magyar élet változásaival való összetartozását, — köztük a gazdasági tényezőkkel, még határozottabban kihangsúlyozza.

Gazdag termésű és gazdag eredményű munkásságával Akadémiánk méltánylását is kiérdemelte. Benne Akadémiánk a magyar irodalomtörténet kiforrott, tudományos eredményekben gazdag munkását választaná tagjai közé.

Budapest, 1948. március 10.

Horváth János r. t.
Alszeghy Zsolt r. t.

BORBIRÓ VIRGIL építészmérnök, a szakmai közélet általánosan elismert szereplője, különösen mint a szakirodalom jelentős művelője vált a hazai szellemi élet tényezőjévé.

Korunk társadalmának folyamatos szerkezeti átváltozása, életüzemének új igényei, a megváltozott termelési módok követelményei az építészetet gyökerében új feladatok elé állították. A rohamos technikai fejlődés, a használatba vett új építőanyagok lehetőséget adtak az építőeleményesség új meg újabb megoldásainak. Borbiró cikkeivel, előadásaival ennek az új építészművészetnek, építő megoldásnak, formálásnak művelt és lelkes hirdetője, ismertetője. A napjainkban felvetődött építészeti problémáknak úgyszólván mindegyikéhez hozzászólt elmélyedő körültekintéssel, szakszerű rendtevéssel. Különösen kiemelkedők a városrendezés kérdéseivel korszerű készültséggel foglalkozó írásai.

Legjelentékenyebb munkája: A Magyar Építészet Története című, 1937-ben megjelent könyve. Általában az építészeti történetének művelői, az építő stílusok fejlődését vizsgálva, az építőművészet legnagyobb alkotásaival foglalkoznak. Borbiró könyve a honi irodalomban új utat igyekszik törni, amennyiben a magyar nép sajátos települési formáinak vizsgálatára is kiterjesztve figyelmét, a táji adottságok és a paraszti életforma valóságából kialakult magyar népi építőképeség fejlődését tárgyalja, a magyar város-építés, illetve az európai építészet távlatában.

Noha tudom, hogy Borbiró Virgil munkássága legjelentékenyebb részében nem tekinthető a „széptudomány“ művelésének, hanem határozottan művelődéstörténeti jellegű s ezért ter-

mészetesen a II. osztály B) alosztálya körébe tartoznék, — de mivel az illetékes osztály Borbiró beválasztására vonatkozó javaslatot nem tett, mégis vitathatatlan érdemének illő méltánylása-képen tisztelettel javaslom levelező tagul választását.

Budapest, 1948. április 1.

Pátzay Pál l. tag.

A II. OSZTÁLYBA.

TISZTELETI TAGNAK:

Alulírottak tisztelettel javasoljuk **dr. SZLADITS KÁROLY** rendes tagnak a második osztályba *tiszteleti taggá választását*.

Szladits Károly a modern magyar magánjog tudományainak nagy mestere és legkiválóbb képviselője. Évtizedeken át keze alatt növekedett fel a mai jogásznemzedék. Irodalmi munkássága a magyar magánjogtudomány történetében korszakalkotó jelentőségű.

„A magyar magánjog vázlata“ c. munkája legkiválóbb magánjogi tankönyvünk, amely öt kiadást ért el. Monográfiái, tanulmányai a magánjog minden ágában alapvető forrásokul szolgálnak. Ő szerkesztette a hat kötetes, nagy „Magyar magánjog“-ot, amely 1938—42-ig jelent meg és amely mai tételes magánjogunknak legtökéletesebb kézikönyve.

Szladits Károly Frank Ignác és Grossechmid Béni hagyományait követve, nemzeti alapokon, a magyar jogi géniusznak megfelelően, de mind a modern európai jogtudomány, mind a gyakorlati jogi élet igényeinek megfelelően fejlesztette tovább a magyar magánjogot.

Nagy része volt a Mtj. előkészítésében. Fontos szerepet játszott a vegyes döntőbíróságok gyakorlatának kialakításában és mint a Csehszlovák—Magyar Döntőbíróság tagja, elvi jelentőségű ítéleteivel hozzájárult a nemzetközi jog fejlesztéséhez is.

Kolosváry Bálint r. t.
Szászy István l. t.

Alulírottak az Akadémia *tiszteleti* tagjául ajánljuk **LUKÁCS GYÖRGY** filozófiai író, a budapesti Tudományegyetem ny. r. tanárát.

Lukács György tudományos egyénisége és műveinek magas színvonala a világ egyetlen komoly tudományos fóruma előtt sem szorul már régóta közelebbi bizonyításra vagy méltatásra. Az általa vizsgált vagy megoldott problémák három

nagy területről futnak össze műveiben. E három terület: az esztetika, a szociológia és a kettőt együttesen látó irodalom-szociológia. Bizonyos fokig Lukács György tudományos fejlődésének is határjelzője e három problémacsoport: jelzi a filozófus útját a német szellemtörténeti iskolától és a George-kör eszmevilágától az elméleti marxizmuson át egészen a dialektikus materializmus ideológiájáig. Az első korszakból származó nagyobb művei: „A modern dráma fejlődésének története“ és a „Theorie des Romans“; másodikból: a „Geschichte und Klassenbewusstsein“, valamint a Leninről szóló könyv, végül a harmadik ágban: a mai korszak legjelentősebb útjelzői az olyan összefüggő tanulmányokból álló kötetek, mint aminők „A polgári filozófia válsága“, vagy „Goethe és kora“, vagy a „Balzac, Stendhal, Zola“ és a „Nagy orosz realisták“.

Lukács György fő erőssége és alkotásainak egyik legnagyobb értéke az a szintetikus erő, amely — hasonlóan első tanítómesterének, Max Webernek kutató magatartásához — a legvégsőbb, legáltalánosabb filozófiai tételeket a tapasztalati vagy történeti adatok hatalmas tömegével hozza kapcsolatba s így egy új filozófiai és esztetikai realizmus alapjait veti meg. Az elvi tisztánlátásnak és a valóságismeret bőségének ez az együttese avatja Lukács Györgyöt nemzetközi viszonylatban is a haladó tudomány egyik legkiemelkedőbb képviselőjévé, akit sem az elvi látásmód erős logikája nem visz a dogmatizmus zsákutcájába, sem a történeti-társadalmi tények zavarbaejtő bősége nem vezet a pozitivismus fejlődésképtelen anarchiájába. Ebben rejlik művei nagy hatásának titka, ez magyarázza azt a nagy hatást, melyet hazánkba való visszatérte óta minden elvi megnyilatkozása előidéz a magyar esztetikában, irodalomtörténetben és kultúrfilozófiában egyaránt.

Prohászka Lajos l. t.
Szemere Samu l. t.

Alulírottak az Akadémia *tiszteleti* tagjául ajánljuk **FOGARASI BÉLA** filozófiai író, a budapesti Tudományegyetem ny. r. tanárát.

Fogarasi Béla Alexander Bernát tanítványa. Tudományos pályája kezdetén az értékfilozófia kérdéseinek kutatása körül fejtett ki nagyobb munkásságot. Tanulmányai, melyek egy része a M. Tud. Akadémia kiadásában megjelent *Athenaeum* c. folyóiratban és egyebütt látott napvilágot (Az ítélet voluntarisztikus elmélete (1913), Schelling történetfilozófiája, Az irodalomtörténet filozófiai problémái stb.), eredetiségük, új szempontjaik és széles látókörük miatt külföldön is figyelmet keltettek. 1918 után világnézetileg a marxizmus híve lett s a marxista

filozófia alapvető kérdéseinek kifejtése, az alapelvek körül felmerülő, semmiképen sem lényegtelen kérdések tisztázása, nemkülönben az újkantianizmus stb. bírálata által a marxista bölcselek első sorába került. Míg tudományos pályája első szakában a logika és az ismeretelmélet mellett főleg a szellemi tudományok, így különösen a történelmi módszertan kötötte le érdeklődését, később, 1918 után az előbbieket mellettt inkább a nemzetgazdaságtan tartalmi és módszertani problémái foglalkoztatták. A „Marxizmus és logika“ Budapesten (1946) megjelent műve először foglalta rendszerbe a dialektikus materializmus alapvető logikai tételeit. Az általa felvetett és részletesen tárgyalt kérdések természetesen a marxista filozófia korábbi művelőinek munkáiban is feltalálhatók, de inkább szétzórva, nem összefüggésükben. Fogarasi Béla említett műve ezt a szétszórtnak tekinthető anyagot először foglalja rendszerbe; miáltal műve hézagpótlóvá válik, annyival is inkább, mert rendszerezése tudományelméleti polémia, sőt annak az igazolása is, hogy a marxizmus tudományos világnézet, melynek megvan a maga saját ismeretelmélete, módszertana és logikája, vagyis a marxizmus önálló és átfogó filozófiai rendszer.

Fogarasi Béla — terjedelmes, sokoldalú és több nyelven megjelent munkásságának tanúsága szerint — nagy felkészült-ségű gondolkodó, kit rendkívül széleskörű és mély történelmi, gazdasági és szociológiai ismeretek jellemeznek. Megválasztásával Akadémiánk nagy tudományos értékkel gyarapodnék.

Horváth Barna I. t.
Szemere Samu I. t.

Dr. MOLNÁR ERIK közgazdaságtudományi ny. r. tanárt a II. osztály *tiszteleti* tagjául ajánljuk. Molnár a történelmi materializmus és a materialista dialektika kiváló képviselője, aki a forradalmi átalakulás előtt álnéven (Jeszenszky Erik, Szentmihályi Alajos) írta cikkeit. Ezek közül több jelent meg a Társadalmi Szemle, Gondolat, Korunk c. folyóiratokban, amelyek mind széleskörű olvasottságról, gazdaság- és társadalomtörténelmi ismeretről és ritka írói készségről tesznek bizonyosságot. Ki kell közülük emelnünk „*A magyar forradalom osztályjellegéről*“ írt cikket. Bizonyítja ebben, hogy a magyarországi termelő erők kapitalista fejlődése beleütközött a feudális államszervezetbe, jogrendbe, a vám- és kereskedelempolitikai viszonyokba, a feudális-abszolutista rendszerbe és ez a feudális közénemességben vált tudatossá. Hibáztatja azt a felfogást, amely a magyar nemességet a forradalom alatti magatartása miatt szűkkeblűséggel vádolja. Szerinte a magyar nemesség túltett a francia forradalom polgári osztályán a feudális terhek megszüntetése terén.

A francia forradalom az ő szemében parasztforradalom a polgárság vezetése alatt, a polgárság politikai hatalomra való emelése a paraszttömegek forradalmi műve volt. Előadja, miként sajátították ki a francia földesurak a parasztság földjeit, miként terhelte az állami adók túlnyomó része a parasztokat. Rámutat arra, mily sok körülmény szegényítette a parasztságot, amely tömegesen menekült földjeiről, s ezek a földesúr és a városi pénztöke kezébe kerültek.

1945-ben két könyve jelent meg. Az egyik „*A magyar társadalom története az őskortól az Arpád-korig*“. Ebből nagy történeti műveltség mellett gazdag kombinatív tehetségről győződhetünk meg. Ha eredményei egy és más tekintetben módosítást fognak is nyerni, a történeti materializmus módszerének következetes alkalmazása olyan kérdésekre is választ tud adni, amelyeknél az „ignorabimus“ álláspontján eddig nem jutottunk túl. Különösen a pásztor-társadalomról rajzolt képei gazdagítják sok új színnel történeti tudásunkat. A rablóhadjáratok és azok okai és következményei is új magyarázatot nyernek a könyvben. Az osztálytársadalom kialakulása szerinte a honfoglalás után ment végbe.

Másik kötete a „*Dialektika*“ című, a marxista elmélet módszereinek kérdésével foglalkozó cikkeket gyűjti össze és nagyon alkalmas az ebben való tájékozódásra.

„*Szent István*“ című tanulmányában vázolja a válságot, amelyen a magyar társadalom keresztülment, amikor kezdetleges, félig még vándor pásztornépből letelepült nép lett, megyarapodott termelő-erőkkel. A nomád harcászat helyét magasabb rendű feudális hadi technika, a könnyen szétbomló törzsszervezetet szilárdabb államszervezet foglalta el. „S a pogányságot kiszorító keresztény egyház, a kor legmagasabb kultúrájának letéteményese a termelésben fejlettebb eljárásokkal, szellemi területen az irodalommal, tudománnyal ismertette meg a magyar társadalmat ugyanakkor, amikor az államéletnek magasabbrendű szervező erőket bocsátott rendelkezésére.“

Azt hisszük, ez a rövid vázlat ajánlottunk tudományos működéséről indokoltta teszi ajánlásunkat.

Heller Farkas r. t.

Eckhart Ferenc r. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

A II. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk dr. **MÁTRAI LÁSZLÓ** egyetemi magántanárt, a budapesti tudományegyetem könyvtárának főigazgatóját, markáns tollú filozófiai író.

Mátrai László a legkitűnőbb, legképzettebb és legszélesebb látkörű filozófusaink egyike. Kutatásaiban az esztétika területéről indult el. (A jelenkori esztétika főiránya, 1931.), de már ebben a munkálatában is a történeti és kultúrkritikai szempontok nyomultak előtérbe. Így érthető, hogy utóbb mindinkább a kultúrfilozófia problémaköréből választotta témáit, részben a Dilthey iskolának, részben Nicolai Hartmannak irányában tájékozódva. A harmincas évekből való számos tanulmánya (*Nietzsche jelentősége korunk filozófiai gondolkodásában*, 1933., *Pauler Akos történetiszemlélete*, 1933., *Szellemtörténet és egzisztenciális filozófia*, 1935., *Humanizmus és romantika*, 1935., *Erasmus*, 1936., *Társadalmi betegségek*, 1937., *Sorokin történetfilozófiája*, 1939., *Kultúra és patológia*, 1940.) gondolkodásának erről a fejlődéséről tanúskodik, amelyben a kultúrkritikai mozzanat mindig rendkívül érdekesen szövődik össze esztétikai kategóriákkal.

A kultúrkritikai vénája lüktet erősebben *A modern gondolkodás* (1938) c. kitűnő munkájában, az ember, a történet és a természeti világ gondolati képeinek megrajzolásában, ahol korunk minden nyugtalanító problémáját szóvá tudja tenni, amely műve azonban mégis sokkal több pusztá válságirodalomnál, mert határozott filozófiai állásfoglalás körvonalai is kibontakoznak belőle.

Az esztétikai célzat kerül viszont előtérbe *Élmény és mű* (1940) c. könyvében, amely voltaképpen egy kultúrfilozófiai rendszer kísérlete esztétikai kategóriák alapján. Ebből érthető, hogy az emberi és az alkotásbeli típusok vizsgálatára fordítja kiváltképpen figyelmét ebben a könyvében, nem tagadva meg azonban itt sem szellemének kritikai vonásait, úgyhogy e munka ilyenformán végezetül a tipológiák kritikájává válik; finom művű példái Balzacról, Flaubertől, Proustról és Hugóról ezt igazolják.

Jellemtan (1943) c. munkája inkább didaktikai és népszerűsítő céllal készült, mindamellett tudományos tekintetben is értékes összefoglalása és a saját karakterológiai álláspontjáról való megvilágítása ennek a diszciplinának.

Mindezekhez a munkálatokhoz méltán sorakoznak még kisebb terjedelmű cikkei, amelyek mindig magvasak és szellemesek is egyúttal. Kritikus intelligenciája minden közhelyszerű filozófiának halálos ellensége.

Megválasztását mindezek alapján melegen ajánljuk. Sze-

mélyében az Akadémia értékes és friss erőt nyerne jövő munkájához.

Prohászka Lajos l. t.

Heller Erik l. t.

A M. Tud. Akadémia II. osztályába *levelező* tagnak ajánljuk **ERDEI FERENC**-et.

Erdei Ferencet az élet tette tudóssá, a magyar paraszttársadalom szociográfusává. Ritka képessége az, hogy a magas elméleti rendszerezés fokán is és történeti rekonstrukcióiban is teljes tapasztalati valósággá tudja feldolgozni gondolatait. Mélyen szántja a barázdákat, minden sorának az életet kell gyarapítania. Lobogó szenvedélye hivatása iránt csak az alkotás egészen rendkívüli energiájában termékenységében mutatkozik; tárgyilagos előadását sem érzelmi, sem elméleti tendenciák nem zavarják, mégis meleg, erőteljes duzzadó és félreérthetetlen a szava. Kezdte a makói kis kertgazdaság kétkezi, gazdaságszervező, társadalmat leíró munkájával; azóta sem adta fel az emberi tevékenységnek e valóságos életteljét a maga munkásságában. A magyar földművelő társadalom minden formáját, falut, várost, tanyát, végigdolgozta, külföldi, különösen hollandiai tanulmányokkal eleven összehasonlító képet szerzett, hatalmas problémájává lett az egész magyar parasztság sorsa. Mind erősebben mélyült el a modern szociológia legkülönbözőbb irányzataiba, sohasem térve el az alapvető szociológiai szemlélettől, az egész emberi létnek teljes életégeszében való érzékelésétől, kezelésétől. Ennek a teljes valósággal dolgozó szemléletnek ragyogó példái a tanyarendszerről szóló fejtegetései, s újabban a magyar típusú városok értelmiségi rétegződésére vonatkozó tanulmányai. E szemlélet, amely nem egyoldalú erőket, hanem szervezést lát meg, vitte Erdeit igen korán a történeti fejlődés vizsgálatára is. E téren sem maradt kész eredmények átvételénél, hanem a meggyőződés energiájával fogott nagyarányú levéltári kutatásokhoz. A magyar típusú városok újabbkori levéltári anyagának mintegy társadalomtörténeti specialistájává képezte ki magát, sőt egy-két tanítványát is, akinek kezéből már ugyancsak eredeti és igen figyelemreméltó társadalomtörténeti monográfiák jelentek meg.

Erdei Ferenc fellépése, munkássága kétségtelenül nagyjelentőségű a magyar paraszttársadalom szociológiai és történeti megismerése szempontjából. — s ezt Magyarországon különösképen méltányolnunk kell. Akadémiánk egyik legkomolyabb és legszebb feladata ennek a régebben oly aránytalanul mellőzött tudományos munkaterületnek minél határozottabb előtérbe állítása.

Melegen ajánljuk Erdei Ferencnek a II. osztály levelező tagjává való választását.

Hajnal István r. t.
Szentpétery Imre r. t.

Erdei Ferenc dr. önálló munkái: A makói tanyarendszer. 1933. (24 l.) — A makói parasztság társadalomrajza. 1934. (60 l.) — Futóhomok. 1937. (240 l.) — Parasztok. 1938. (219 l.) — Magyar város. 1939. (246 l.) Magyar falu. 1940. (238 l.) — A magyar paraszt-társadalom. 1941. (170 l.) — A makói hagyma iskola. 1941. (34 l.) — Die ungarische Stadt. 1942. (66. l.) — Magyar tanyák. 1942. (258 l.) — Szövetkezetek. 1945. (92 l.) — A földhözjutott parasztság sorsa. 1947. (30 l.)

Alulírottak az Akadémia II. osztályába ajánljuk *levelező* tagul **KEMÉNY GÁBOR** író.

Kemény Gábor, az Országos Köznevelési Tanács alelnöke, a klasszika-filológia problémái felől közeledett a nevelés kérdéseihez. Már pályája elején bekapcsolódott a Nagy László kezdeményezte gyermektanulmányi mozgalomba, melynek egyik legkiválóbb munkása és Nagy László örökségének leghivatottabb képviselője lett. Erről a munkásságról és a Nagy László-féle gondolat ébrentartásáról tanúskodik 1942-ben megjelent könyve, melyben a gyermektanulmány magyar úttörőjét nem csupán mint pszichológust, hanem mint az Eötvös József-féle hagyományokat is ápoló kultúrpolitikus is méltatja. Kemény Gábornak ez a munkája eleven bizonyossága annak a jakobinus-demokratikus meggyőződésnek, mely egész pályája során végigkísérte s melynek szellemét kétéves párizsi tanulmányútja alatt szívta magába. Emez útjának termékei a párizsi középiskolák szervezetéről és szelleméről írott tanulmányai. Kemény Gábor oeuvre-jében gyakorlati didaktikai és kultúrpolitikai munkák kapcsolódnak szerves egységbe, humanista gondolat és forradalmi újító szellem szerencsésen ötvöződnek tudományos egyéniségében és munkásságában.

Szemere Samu l. t.
Bartók György r. t.

A II. osztályba *levelező* tagságra ajánljuk **FÜLEP LAJOS** egyetemi ny. r. tanárt, művészeti író, esztétikust (szül. 1885.).

Művészettel foglalkozó írásai közül, melyek külföldi folyóiratokon kívül (Documents du Progrès, The Mask, L'Anima) a Nyugatban, Művészetben, Ars Unaban jelentek meg, kima-

gaslik a Magyar Művészet c. (Bp. 1923, 191 l.) műve. A gondolatokban gazdag, mélyenszántó könyv új szempontok szerint értékelte át a klasszicizmus óta megújítható építészetünket, szobrászatunkat és festészetünket s nagy hatással volt az újabb magyar művészeti kritikára. Az egész művön végighúzódnó s finom esztétikai elemzéssel levezetett alapgondolata a nemzeti művészet különleges formáinak egyetemessé tétele. Művészetünknek részt kell vennie az európai népek közös művészi feladatának megoldásában, amire különösen újabb festészetünket tartja hivatottnak. Nagyra értékeli Lechner Ödön tehetségét s meghatározza helyét építészetünk fejlődésében. Felhívta a figyelmet Izsó Miklós addig csak közhelyekkel dícsért magyaros plasztikai stílusára.

Fülep sokirányú munkásságából kiemeljük még hatalmas Nietzsche-tanulmányát, amely A tragédia eredete c. műve fordításának előszavaként jelent meg (Filoz. Írók Tára, 1910.), továbbá Művészet és világnézet c. nagyobb értekezését (Ars Una, 1923, 1., 2., 3. sz.). Régebben kiszedve áll nagyszabású Dante-könyve, melynek egy részlete még 1925-ben a Nyugatban jelent meg. 1911-ben „Szellem“ címmel filozófiai folyóiratot szerkesztett és adott ki. Újabb írásai: a Kétnyelvű Klasszikusok sorozat Dante-kötetében tanulmánya Dantéről (1944); az Építészet c. folyóiratban: Célszerűség és művészet az építészetben c. értekezése (1944). Kéziratban nagyrészt készen van Művészetfilozófia c. műve.

Esztétikai irodalmunk e kiváló és tisztelt egyéniségének levelező taggá választását a legmelegebben ajánljuk.

Gerevich Tibor r. t.
Genthon István l. t.

Alulírottak az Akadémia II. osztályába *levelező* tagnak ajánljuk **SZALAI SÁNDOR** egyetemi tanárt.

Szalai Sándor tudományos pályafutása rajta kívül álló okok miatt rapszodikusnak látszik, ám valójában igen logikus és következetes benső fejlődés rejlik mögötte. Első, közvetlen indításait minden idők egyik legnagyobb szociológusától, Max Webertől nyerte, innen ered műveinek racionális és empirikus nagyigényűsége; ezeket a kezdeteket fejlesztette tovább a frankfurti „Institut für Sozialforschung“ módszertani és Mannheim Károly tudományozociológiai befolyása. Ezek a problematikai befolyások találkoznak a marxizmus tételeivel s a kettő egymásrahatása jellemzi általában Szalai későbbi tudományos munkásságát. A „Philosophische Grundprobleme der analytischen Psychologie“ fogalomelemző előkészítő munka a pszichoanalízis tudományozociológiájához; a „Reflexionen über das

Wesen der dialektischen Logik“ (három összefüggő kongresszusi előadás, kéziratban) a formális logika és a dialektikus logika viszonyával foglalkozik s végeredményként arra az igen figyelemreméltó következtetésre jut, hogy a kettő egymáshoz úgy viszonylik, mint a klasszikus fizika a modern fizikához, avagy az euklidesi geometria a Bolyai-geometriához: vagyis, hogy a formális logika a dialektikus logikának speciális határ-ese. E logikai tézisek az ismeretelméleten keresztül jutnak Szalainál a tudományszociológiával s általában a szociológiával kapcsolatba, azon megfontolás alapján, hogy a tárgyi valóság mérhetetlenül sokrétebb, mint annak a tudatunkban és tudományunkban tükröződő s a formális logika (avagy a matematika) irányában leegyszerűsített képe. Ezen a filozófiai alapon építi ki Szalai „Társadalmi valóság és társadalomtudomány“ című könyvében szociológiai felfogásának alapjait s a magyar tudományosság ezen a téren tekinthet jogos várakozással további munkásságá elé.

Hajnal István r. t.,
Theiss Ede l. t.

A III. OSZTALYBA.

RENDES TAGNAK:

Alulírottak az Akadémia *rendes* tagjául ajánljuk **dr. ERDEY-GRÚZ TIBOR** levelező tagot, a III. osztály titkárát.

Erdey-Grúz Tibor teljes tudományos működését ezúttal nem ismertetjük részletesen, azonban felhívjuk a figyelmet arra, hogy levelező taggá történt megválasztása óta is eredményekben gazdag tudományos tevékenységet fejtett ki, melyekről osztályüléseinken is beszámolt.

E dolgozatok egyik része a két oldott anyagot tartalmazó oldatok diffúziójára vonatkozik. Sikerült megállapítania, hogy egyenletes eloszlásban levő oldott anyagban koncentrációkülönbség jöhet létre, ha az oldatban egy másik oldott anyag diffundál. Ezekből a munkákból az is kiderült, hogy a diafragmákon keresztül történő diffúzió esetében a diafragmák túlnyomó részt úgy viselkednek, mint ez pórusaik nagyságából következik.

Egy másik dolgozatában a komplex-sóoldatokból történő fémleválás mechanizmusával foglalkozik. Kísérletes vizsgálatai szerint a komplex anionban levő fém az anion diffúziója útján jut a katód felületére és ez a diffúzió elegendő az észlelt áram-sűrűségek fenntartására. Így értelmezve a jelenségeket, minden különleges feltevés nélkül megmagyarázható a komplex-sóoldatok elektrolízise.

Meggyőződésünk, hogy Akadémiánk nyeresége lesz, ha Erdey-Grúz Tibort, ki a mostani, a tudományos kutatásnak kedvező körülmények közt is (műszer- és vegyszerhiány, fokozott elfoglaltság) ilyen sikerrel tudott alkotni, rendes tagjai közé iktathatja.

Bay Zoltán r. t.
Buzágh Aladár r. t.
Gróh Gyula r. t.

Schulek Elemér r. t.
Széki Tibor r. t.
Schay Géza l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

Alulírottak az Akadémia III. osztályába *levelező* tagként ajánljuk **dr. VERŐ JÓZSEF**-et, a műegyetem bánya-, kohó- és erdőmérnöki karán a metallográfia tanárát.

Verő József 1904-ben született, mérnöki oklevelének megszerzése után 1927—28-ban állami ösztöndíjjal a berlin-charlottenburgi műegyetemen folytatott tanulmányokat, majd 1938—39-ben a londoni Iron and Steel Institute tüntette ki ösztöndíjjal. 1928 óta főiskolai előadó. 1935-ben a műegyetem magántanárrá habilitálta. 1943-ban műegyetemi ny. rk. tanárrá, 1947-ben pedig ny. r. tanárrá nevezték ki.

Verő József tudományos munkásságát három-komponensű ötvözetrendszerek egyensúlyi viszonyának tanulmányozásával kezdte.

Nagy jelentőségű az ötvözetek meleg-törékenységére vonatkozó úttörő vizsgálata, mellyel tisztázta e jelenségnek a kristályosodás módjával való összefüggését, továbbá megállapította, miként lehet a meleg-törékenység csökkentésével az ötvözetek szilárdságát növelni.

További kutatásaival sikerült az öntött fémtuskókban keletkező kiválások okait véglegesen tisztázni, s tudományos vizsgálatai lehetővé tették különválásoktól mentes tuskók öntésére alkalmas eljárások kidolgozását, melyek ma már minden alumínium-feldolgozó üzemben használatban vannak.

Tanulmányozta az ötvözetekben végbemenő diffúziós folyamatokat s e célra alkalmas módszert dolgozott ki, mely a szövet-elemek mennyiségének mérésén alapszik.

Verő József tudományos munkássága, mely 49 közleményben látott napvilágot, külföldön is nagy visszhangra talált. Kutatásainak eredményeit kézikönyvek idézik, továbbá számos angol és német kutató fejlesztette tovább módszereit és terjesztette ki vizsgálatait.

Buzágh Aladár r. t.
Csűrös Zoltán r. t.
Gróh Gyula r. t.

Varga József r. t.
Erdey-Grúz Tibor l. t.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk az Akadémia III. osztályának *levelező* tagjául dr. VARGHA LÁSZLÓ egyetemi ny. r. tanárt.

Vargha László 1903-ban született; egyetemi tanulmányait a Pázmány Péter-Tudományegyetem bölcsészeti karán végezte, ahol 1926-ban — kémiából mint főtárgyból — bölcsészettudományi oklevelet szerzett. Ezután Zemplén professzor mellett dolgozott, majd 1927 őszétől kezdve, két éven át, mint magyar állami ösztöndíjas a berlini egyetem szerves kémiai intézetében Ohle professzornál folytatott kutató munkát, további két éven át pedig a berlini műegyetem szerves kémiai intézetében Schönberg professzor asszisztenseként működött. Külföldről hazatérvén, Szegeden három évig Szent-Györgyi professzor mellett, majd egy évig a tihanyi biológiai kutató intézetben, ezután ismét Szegeden Széki professzor intézetében, végül rövid ideig a Pázmány Péter-Tudományegyetem élettani intézetében Beznák professzornál dolgozott. 1936-ban átvette a Richter Gedeon-Vegyészeti Gyár kutató laboratóriumának vezetését. A szegedi tudományegyetem matematikai és természettudományi kara 1935-ben a „Szénhidrátok kémiája“ c. tárgykörből egyetemi magántanárrá képesítette. 1940-ben a kolozsvári egyetemen a szerves kémia ny. rk., 1942-ben ny. r. tanárává nevezték ki. Jelenleg is a kolozsvári Bolyai-Tudományegyetemen működik, mint a szerves kémia ny. r. tanára.

Vargha László a szerves kémia terén fejt ki érdemes kutató munkásságot, melyről nemzetközi külföldi folyóiratokban megjelent számos közleménye tanúskodik. Dolgozatait a nemzetközi szakirodalom többször idézi. Bár eddigi kutatásainak zöme a szénhidrátok és cukoralkoholok csoportját öleli fel, foglalkozott szerves vegyületek kénvegyületek tanulmányozásával és gyógyászatilag fontos vegyületek synthesisének kidolgozásával is. Említésre méltó, hogy az l-ascorbinsav (C-vitamin) kémiai szerkezetére vonatkozó legelső értékes és biztos támpontokat az ő vizsgálatai szolgáltatták. Legújabban különösen figyelemre méltó vizsgálatai a furánszármazékok különleges, az aromás sorba vezető átalakíthatóságát tárták fel. A kolozsvári egyetem szerves kémiai intézetének megszervezése és tavalyi újjászervezése az ő nevéhez fűződik.

Vargha László eddigi tudományos tevékenysége biztosítékot nyújt arra nézve, hogy a jövőben is új és értékes kutatási eredményekkel fogja gazdagítani a tudományt. Az akadémiai tagság méltó elismerése lenne eddigi kutatói tevékenységének s ezért az akadémiai tagságra melegen ajánljuk.

Müller Sándor l. t.
Ifj. Bruckner Győző l. t.

Tisztelettel alulírottak a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályába *levelező* tagnak ajánljuk **dr. VADÁSZ ELEMER**-t, a Pázmány Péter-Tudományegyetem bölcsészettudományi karán a földtan ny. r. tanárát, a földtani és őslénytani tudományok jeles művelőjét.

Vadász Elemér 1885. március 1-én Székesfehérvárott született. Főiskolai tanulmányait a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán elvégezvén, 1907-ben Koch Antal, a földtan és őslénytan nagynevű tanára meghívta tanársegédnek, amely állásában úgy a geológiában, mint a palaeontológiában kitűnő szakférfivá fejlődött. Amikor az 1915. évben a földtan- és őslénytannak külön tanszéket állítottak, és a földtani tanszékre Papp Károly került, Vadász Elemér mint adjunktus a földtani tanszéken működött mindaddig, míg a Magyar Tanácsköztársaság 1919-ben az őslénytan nyilvános rendes tanárává nevezte ki.

A következő évben azonban megvált tanári állásától s az egyik nagy bányavállalatnál a gyakorlati földtan terén működött. Ebben az állásában alkalma volt nemcsak a hazai, hanem a külföldi bányavidékeket is megismerni. Többek között 1932-ben Egyiptomban az asszuáni vörös vasérctelepeket tanulmányozta s ezek okszerű művelésére magyaránú terveket dolgozott ki. Bányageológiai tapasztalatait a földtan és őslénytan tudományos művelésére és fejlesztésére fordította.

1945-ben a Pázmány Péter-Tudományegyetem bölcsészettudományi kara megújította régebbi tanári kinevezését s ez alkalommal nem az őslénytani, hanem a földtani tanszéket választotta tudományos munkálkodása teréül.

Vadász Elemér tudományos működése magyaránú. Értekezései közül csak néhányat sorolunk fel.

Őslénytani munkái közül fontosabbak a következők: Budapest-Rákos felső-mediterránkori faunája (1906). A Zaránd vármegyei Ribice felső-mediterránkori korállpadja (1907). A Nagyküküllő vármegyei Alsó-Rákos liaszkori faunája (1908). A Déli Bakony júra rétegei (1909). Őslénytani adatok Belső-Ázsiából (1911). A Mecsek hegység középső neokon rétegeinek kagylói (1912). Magyarország mediterránkori tüskésbőrű faunája (1919).

Földtani munkái közül: Földtani megfigyelések az erdélyi Persány és Nagy-Hagymás hegységben (1915). Földtani megfigyelések a Mecsek hegységből (1912). A Mecsek hegység. (Földtani térképpel.) A Dunántúl karsztvizei (1941). A magyarországi bauxitok földtani viszonyai (1946).

Ezeken kívül számos tanulmányt írt a földtan és őslénytan középiskolai és egyetemi tanításáról, amelyek közül kiválik: A földtan-tanítás elmélete című, 1915-ben megjelent módszertani értekezése.

Valamennyi munkája helyszíni tanulmányokon és eredeti megfigyeléseken alapszik. Mindamellet, hogy a részletekben

elmélyül, mégis nagy átfogó megállapításokhoz vezet legtöbb munkája. Tudományos munkássága főképp a dunántúli hegyvidékek szabatos feldolgozásában nyilvánul meg. A Bakonyról és a Mecsek hegységről írt munkái méltán sorakoznak Böckh János, Koch Antal és Lóczy Lajos régebbi nagy munkáihoz.

Mindezek alapján Vadász Elemért, mint a földtani és őslénytani tudományszakok lelkes művelőjét és magas színvonalú tudósát, melegen ajánljuk a M. Tud. Akadémia levelező tagjai sorába.

Buzágh Aladár r. t.

Gróh Gyula r. t.

Bulla Béla l. t.

Mendöl Tibor l. t.

Schréter Zoltán l. t.

Alulírottak ajánljuk az Akadémia III. osztályába *levelező* tagnak **dr. ALEXITS GYÖRGY** műegyetemi magántanárt, államtitkárt. Ajánlásunkat legyen szabad az alábbiakban indokolnunk.

Dr. Alexits György Budapesten született 1899-ben. Doktori oklevelét 1924-ben Grácban szerezte meg s a rákövetkező években különböző fővárosi középiskoláknál működött.

1924-ben műegyetemi tanársegéddé nevezik ki. 1943-ban a Matematikai és Fizikai Társulat választmányi tagja lesz. 1944-ben műegyetemi magántanári képesítést, 1945-ben a Műegyetem vegyész-mérnöki osztályán előadói megbízatást nyer. 1947 óta vallás- és közoktatásügyi államtitkár.

Alexits negyedszázados munkássága folyamán a matematika két modern fejezetével foglalkozott. Elsősorban a halmazelmélet geometriai alkalmazásaival és az orthogonális függvények elméletével.

Halmazelméleti dolgozataiban egyrészt a Menger f. görbület-definíció többmértetű terekre való általánosításának vette meg az alapját, másrészt a kutatás újabb eredményeit rendszeres és átfogó ismertetések alakjában vette hozzáférhetővé.

Az orthogonális függvényekre vonatkozó vizsgálatai közül pedig ki kell emelnünk azokat a dolgozatait, melyekben adott függvénynek orthogonális függvények szerint haladó véges sorával való megközelíthetőségét vizsgálja.

Alexits mindezen dolgozataiban a matematika eredményes és sokoldalú művelőjének bizonyul. A tudományos kutatás iránti buzgalmára jellemző, hogy sem a német koncentrációs tábor (l. 23. dolg.), sem az államtitkári szék (l. 24. dolg.) nem akadályozták meg kutató munkájában.

Az elmondottak alapján az a meggyőződésünk, hogy a III. osztály és az egész Akadémia érdekében cselekszünk, midőn egyik levelező tagsági helyre dr. Alexits Györgyöt hozzuk javaslatba.

(Műveinek 24 sorszámából álló pontos jegyzékét az Almanach fogja közölni.)

Fejér Lipót t. t.
Egerváry Jenő r. t.
Riesz Frigyes r. t.
Szökefalvi Nagy Gyula r. t.
Szökefalvi Nagy Béla l. t.

Alulírottak ajánljuk a III. osztályba *levelező* tagnak dr. **HAJÓS GYÖRGY** műegyetemi magántanárt.

Hajós György különösen az ú. n. Minkowski-féle sejtés bizonyításával szerzett nemzetközileg elismert nevet magának és a matematika egyéb területén is jelentékeny eredményeket ért el.

Fejér Lipót t. t.
Riesz Frigyes r. t.
Jordán Károly l. t.
Bay Zoltán r. t.
Egerváry Jenő r. t.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk az Akadémia III. osztályában megüresedett levelező tagsági helyek egyikére *levelező* tagul dr. **SZÁVA-KOVÁTS JÓZSEF**et, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetemen a légkör- és éghajlattan nyilvános rendes tanárát.

Száva-Kováts professzor 1898-ban született Füzesabonyban. Hosszú és eredményes tudományos működés után nevezték ki 1945-ben a budapesti egyetemre a légkör- és éghajlattan tanárává. Jelenleg működő meteorológus-klimatológusaink között azon kevesek egyike, akiket a külföld is jól ismer és elismer. Elsősorban az éghajlattannak kiváló kutatója, de mint meteorológus is elsőrangú. Klimatológiai és meteorológiai érdeklődése és kutatásai egymás kölcsönös kiegészítői a problémák felvetése és megoldása tekintetében is.

Légkörtani irányú munkásságának központi problémája a monszuncirkuláció lefolyása, fizikája és atmoszférikus következményei. Idevágó dolgozatai közül a legfontosabbak: A júniusi hőcsökkenés okai (Földr. Közlem. 1926.); Luftdruckperioden in Raum und Zeit (Geografiska Annaler, 1929.); A monszuncirkuláció lefolyásáról (Időjárás); A szárazföld és a tenger közti levegőforgalom (Időjárás); Die Frage des europäischen Monsuns (Meteorolog. Zeitschrift. 1934.); Van-e európai mon-

szun? (Földr. Közlemények, 1935.); Witterungsperioden im Winter (Meteorol. Zeitschrift, 1935.); A téli évszak időjárási periódusai (Időjárás, 1936.).

Éghajlattani kutatásai a klíma nedvességének problémaköre körül kristályosodnak. 6.000 külföldi állomás adatai alapján a nedvességnek a külföld által is elismert és elfogadott klímarendszerét dolgozta ki; bevezette az irodalomba és magyarázta az „izovaporák“ és „izohumidák“ két világosértékű fogalmát. Ilyen tárgyú dolgozatai közül a legfontosabbak: Einige Bemerkungen über Isonotiden (Met. Zeitschr.); A klíma nedvessége (1930.); A klíma nedvességének problémája (Földr. Közlem. 1934.); The Summer humidity of air in Europe (Időjárás, 1936.); Gang und Verteilung der Luftfeuchtigkeit in Europa (Internat. Mitteilungen der ung. Geogr. Ges. 1939.); Verteilung der Luftfeuchtigkeit auf der Erde (Met. Zeitschrift, 1940.); Die Anomalien der Luftfeuchtigkeit (Met. Zeitschrift, 1940.); Klimasystem der Feuchtigkeit (Pet. Geogr. Mitteilungen. Gotha. 1940.); A nedvességek klímarendszere (Magyar Tud. Akad. Mat. és Természettud. Ért. 1941.); Die Bedeutung der Schmidt'schen Dürrezahlen (Földr. Közlem. 1943.).

Száva-Kováts professzor ötletes, teljesen új utakon járó, nagy eredményeket elért klimatológus. Tudományos munkásságát a probléma biztos kitűzése és elegáns megoldása, igen nagy irodalmi tájékozottság, nagy és rejtett összefüggések felismerése, a megírásban tömörség, mégis világos stílus jellemzi. Nem kétséges, hogy a levelező tagság munkásságának méltó elismeréseként a nagyszorgalmú és eredményes szakembert további, értékes eredmények elérésére ösztönöznék.

Buzágh Aladár r. t.

Bulla Béla l. t.

Mendöl Tibor l. t.

A M. Tud. Akadémia III. osztályába *levelező* tagnak ajánljuk **dr. SELÉNYI PÁL** fizikust.

Selényi Pál már pályája kezdetén, mint fiatal fizikus, igen lényeges és maradandó eredményt alkotott. Kimutatta, hogy az elemi fénysugárzás megfelel a hullám-optikai leírásnak, olyan értelemben, hogy az egymással nagy szöget bezáró irányokban kibocsátott sugárzás interferenciaképes. Ez az eredmény a hullámoptika szempontjából magától értetődő, annál nehezebb azonban megértése a fénykvantumelmélet számára és éles ellentétben állott annakidején az Einstein-féle túsugárzás gondolatával. Selényi felfedezése kétségkívülvé tette, hogy a fényhullám természete egy összefoglaló fényelmélet szempontjából a legapróbb részletekig figyelembe veendő. A fény kéőbb Heisenberg és Bohr által kiépített duális elméletének a

Selényi-féle kísérletek egyik alappilléret teszik s ez magyarázza, hogy Selényi idevonatkozó dolgozataira a szakirodalom sokszor hivatkozik.

Selényi további vizsgálatai az Egyesült Izzólampa és Villamossági RT. kutató-laboratóriumában folytak mintegy két évtizeden keresztül s igen sokoldalú eredményt adtak. A léghijas izzólampában lejátszódó érdekes és változatos elektron- és ion-folyamatok, a nátrium fotocellák fényérzékenységének a vörös felé való kiterjesztése, a szelén-fénylemezekkel végzett vizsgálatok, a katódsugár-csővek terén elért újítások fontosabb állomásai annak a munkának, melyet Selényi számos munkatársával együtt, kik között irányító szerepe volt, végzett, s mellyel nemcsak e kutató csoportnak, hanem az egész magyar tudománynak is elismerést szerzett. Teljesen új eljárást dolgozott ki villamos töltéseknek szigetelőkbén való kimutatására, mely eljárás — ha még nem hozta is meg azokat a gyümölcsöket, melyeket tőle várni lehet — bizonyára még lényeges szerepet fog játszani a jövő fizikai méréseiben és a távolbalátás ipari alkalmazásában.

Selényi munkásságára jellemző: gondolatainak újszerűsége, az a fíradhatatlan kutató készség, mellyel mindig újabb és újabb jelenségeket tud egyszerű és világos formában felderíteni és megmagyarázni, főképen pedig a természet odaadó és önzetlen szeretete, mellyel magát a jelenségekbe bele tudja élni és az egyszerű megoldásokat meg tudja találni.

Az akadémiai tagság Selényi nagyvonalú tudományos munkásságát van hivatva jutalmazni s meggyőződésünk, hogy Selényi további munkássága Akadémiánk díszére fog szolgálni.

Bay Zoltán r. t.

Gombás Pál r. t.

Novobátsky Károly l. t.

Alulírottak **dr. TURÁN PÁL** egyetemi magántanárt és középiskolai tanárt tisztelettel ajánljuk a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályába levelező tagnak.

Turán Pál, aki ma 37 éves, a tudományos irodalomban már régen számon tartott, abban már eddig is nevezetést hatást gyakorolt és nagy sikert aratott kutatója a tiszta *matematikának*. Legutóbb Kossuth-díjat is nyert.

Matematikai dolgozataiban talán legtöbbet foglalkozik az ú. n. „számelmélettel“, különösen annak azzal a részével, amelyet „analitikai számelmélet“-nek neveznek. Ez a fejezete a számelméletnek a komplex változó függvénytanával, vagyis voltaképpen a logaritmikus potenciállal dolgozik és hoz ki mély számelméleti eredményeket. Ezt a csodálatos módszert Riemann fedezte fel és Hadamard, de la Vallée Poussin, Mangoldt, Landau,

Bohr, Hardy és Littlewood fejlesztette tovább, — hogy csak a régibb és legkiemelkedőbb neveket említsem. Turán is ezen a téren dolgozik és kutatásainak eredményeivel fölkellette nemcsak Vinogradov és Linnik érdeklődését és elismerését, hanem Harald Bohrét is, aki, hogy ő és matematikai környezete Turán kutatásait közelebbről megismerhesse, Turánt a mostani 1947—48. tanévre a koppenhágai egyetemre meghívta és neki erre a célra dán ösztöndíjat juttatott. Ezután pedig Turánt a prince-toni matematikai intézet is meghívta ösztöndíjjal; ott is tartózkodik most, amikor e sorokat írjuk.

Legutóbb is annyit érnek Turánnak az analízis körébe vágó dolgozatai, mint a most említett számelméletiek. Mindkét téren különben gyakran működik együtt dr. Erdős Pállal is, aki most az amerikai University of Syracuse nagytehetségű és csodálatos termékenységű tanára. Főlemlitem itt Turánnak a Fourier-féle sorokra vonatkozó szép tételeit is. („Fourier-sor“ a mennyiségtanban nem jelent éppencsak egy egyetlen kifejtési sort; inkább egy kaput, amely 200 év óta állandóan épített valóságos matematikai világra nyílik.) Azután messze előre vittek Turán és Erdős az interpoláció és mechanikus quadratura újabb tanát. Legfőképp a „jó“ interpolációs és quadratura-abszcisszákat jellemzésére, meghatározására, alkalmazására nézve a szép eredményeknek egész tömegét állapították meg.

Ez a pár szó is, amelyekre itt Turán sokoldalú működése ismertetése végett szorítkoztunk, indokolja abbéli javaslatunkat, hogy a t. Akadémia válassza meg Turán Pált levelező tagjának és nyerjen ezáltal olyan kiváló tehetségű és a matematika szeretetétől égő, határtalan szorgalmú erőt, aki Akadémiánknak sok vonatkozásban igaz hasznára leend.

(A tagajánláshoz az ajánlott munkáinak 31 dolgozatot felölelő jegyzéke van csatolva.)

Budapest, 1948. május 7.

Fejér Lipót t. t.

Riesz Frigyes r. t.

Szőkefalvi Nagy Gyula r. t.

Szőkefalvi Nagy Béla l. t.

Alulírottak a III. osztályba *levelező* tagként ajánljuk **dr. BOGNÁR REZSŐ** okl. vegyész-mérnök, műegyetemi adjunktus magántanárt.

Bognár 1913-ban született Hódmezővásárhelyen, 1936-ban vegyész-mérnöki oklevelet, 1941-ben műszaki doktori oklevelet szerzett a budapesti Műegyetemen. 1946-ban a budapesti Műegyetem magántanárrá habilitálta „Katalízis a szerves kémiában“ című tárgykörből. 1937 óta a Műegyetem Szerves Kémiai Intézetében dolgozik, e mellett különböző vegyészeti gyárakban szaktanácsadói működést fejt ki. Az elméleti és gyakorlati szerves kémia alapos ismerője, igen jó kísérletező. A szerves kémia területén végzett tudományos kutatásainak eredményei

körülbelül 40 tudományos értekezés alakjában jelentek meg bel- és külföldi szakfolyóiratokban. Ezen értekezések legnagyobb részében dr. Zemplén Géza műegyetemi tanár munkatársaként szerepel, akit mostani egyéves tanulmányútja alatt az oktatásban helyettesített.

Tudományos munkássága a szénhidrátok és glükozidok kémiájának területére esik. A diszszacharidok mesterséges előállításai közül kiemelkedő a cellobióz-maltóz párnak megfelelő primveróz-izoprimveróz térizomér cukorpár előállítása. A természetben előforduló jólismert ruberitrinsav, florrhizin, heszperidin és más glükozidok mesterséges előállítását elsőként oldotta meg, Zemplén professzorral együtt. Több, eddig ismeretlen, a természetben előforduló glükozidot is előállított különböző növényekből és virágokból, mint pl. neolarin, szoforabiozid, és több eddig ismeretlen természetes glükozid kémiai szerkezetét derítette fel. Különösen kiemelkedő azon munkássága, amely az ú. n. antoxantin glükozid csoporttal foglalkozik. Az ebbe a csoportba tartozó számos flavon, izoflavon, flavanon, chalkon és florrhizin típusú glükozidokat és aglikonokat sikerült megfelelő módszerrel előállítani és ezeket a rokon vegyületeket egymásba is átalakítani. Ezek az átalakulások növényekben is végbemennek és e munkák nemesak preparatív szerves kémiai szempontból, hanem növényélettani szempontból is figyelmet érdemelnek. Másrészt ebbe a vegyületcsoportba tartoznak a termon néven ismert növényi nemiséget meghatározó anyagok. Tudományos jellegű munkálkodást jelenleg élettanilag szintén nagy fontosságú nitrogén glükozidokra terjesztette ki.

A katalízis terén kifejtett működése köréből a különféle hidrogénezéseken kívül említésre méltó az acetilén gázzal végzett katalitikus polimerizációs kísérletsorozata, mely különféle aromás szénhidrogéneket, főleg benzolt eredményezett és amelynek újszerű voltát és ipari értékesíthetőségét egy szabadalomban fektette le a füzfői Nitrokémia gyár.

Több új gyógyszert, főleg szulfonamid származékok, alkaloidok és alkaloid származékok előállítását is kikísérletezte és különösen a morfinnak a mákszalmából való egyszerűbb kivonásával foglalkozott sikerrel.

A legutóbbi időkben a hazai színezékgyártás megvalósítására irányuló laboratóriumi és ipari munkákba kapcsolódott be.

Tudományos munkásságának e rövid vázlatja alapján is kiviláglik, hogy levelező taggá való megválasztása komoly nyeresége lenne az Akadémiának.

Budapest, 1948. április 28.

Csűrös Zoltán r. t.
Varga József r. t.
Zemplén Géza t. t.

Alulírottak a III. osztályba *levelező* tagként ajánljuk **dr. FREUND MIHÁLY** műegyetemi magántanárt.

Freund Mihály 1889-ben született Budapesten, 1911-ben vegyész mérnöki oklevelet, 1913-ban műszaki doktori oklevelet szerzett, 1946-ban pedig a budapesti műegyetem magántanárrá habilitálta. Az ásványolaj elméleti és gyakorlati kérdéseinek kiváló ismerője és kutatója; munkásságát részben különböző gyárak laboratóriumában, részben a műegyetemen fejtette ki. Vizsgálatainak eredményei több, mint 100 tudományos értekezés alakjában jelentek meg a bel- és külföldi szakfolyóiratokban és ezekre angol, amerikai, orosz és német szakkönyvek ismételt hivatkoznak.

Elsőként mutatta ki, hogy a magyar eocénkorú barnaszenek megfelelő lepárlásával jól feldolgozható kátrány keletkezik s ezzel lehetővé tette ilyen irányú ipartelepek létesítését. Rámutatott a terpének szerepére az ásványolaj keletkezésénél. Vizsgálati módszert ajánlott a paraffintartalomnak főrészmutatató útján való meghatározására s a gyantásodási hajlammal ultraibolya sugarakkal való megállapítására. Elsőként ismerte fel, hogy az ásványolaj-párlatok oxidációjánál olefinek is képződnek. Lényegesen előmozdította az ásványolajokra vonatkozó ismereteinket az olajok fizikai tulajdonságai (elsősorban viszkozitás és fajsúly), valamint a kémiai sajátságok közötti összefüggések vizsgálatával. A molekuláris felületi energia vizsgálatával kimutatta, hogy az Eötvös-féle állandó ásványolajok esetén a látszólagos molekulásúly függvénye. Motorkenőolajok állékonyságára, valamint inhibitorok hatására vonatkozó kutatásai fáradt kenőolajok vizsgálatának új módszeréhez vezettek. Kidolgozta az ásványi kenőolajok szelektív paraffinmentesítésének módját. Kutatásai során számos ásványolaj-vizsgálati módszert és eszközt dolgozott ki.

Freund Mihály tudományos munkásságának e rövid vázolata alapján úgy véljük, hogy levelező taggá való választása komoly nyeresége lenne Akadémiánknak.

Budapest, 1948. április 26.

Csűrös Zoltán r. t.
Varga József r. t.
Erdey-Grúz Tibor l. t.

A IV. OSZTÁLYBA.

RENDES TAGNAK:

A Magyar Tudományos Akadémia IV. osztályába *rendes* tagnak ajánljuk **BALÓ JÓZSEF** levelező tagot.

Baló József 1940 óta tartozik Akadémiánk kötelékébe. Tudományos munkásságát azóta is ernyedetlenül és kiváló eredménnyel folytatta, amiről a 8 év során megjelent 16 ön-

álló kutatáson alapuló közlése tanúskodik. E munkáinak egy részében régi gondolatkörének továbbépítése foglalkoztatja. Így találunk újabb adatokat azoknak a betegségeknek kórtanához, amelyeket a központi idegrendszer fehérállományának betegségei néven szokás összefoglalni. Ezt a betegségesoportot önálló monográfiában is tárgyalta. A belső elválasztás zavarai és a daganatképződés közti összefüggés szempontjából vizsgálta a központi idegrendszer egy másik betegségét, a sclerosis tuberosát. Újabb dolgozatainak jelentékeny része az idegrendszer betegségeinek jelentőségét tárgyalja a gyomorfekély keletkezésében.

Levelező taggá való választása előtt ajánlói Baló Józsefet azzal jellemezték, hogy az alaktani szempontokon felül a kórfolyamatok lényegébe igyekszik behatolni. Valóban azt látjuk azóta megjelent munkáiból is, hogy ő nagy összefüggések keresője és a határterületek kutatója. Szempontjai eredetiek, tudományos gondolatmenetének következetessége és munkájának alaposága tiszteletet parancsol.

Önálló vizsgálatai mellett Baló József a legnehezebb időkben megtalálja a lehetőséget arra, hogy a kórbonctan tudománya fölött áttekintést adjon egy tankönyvben, amelynek 441 oldalas I. kötete a közeli hetekben hagyta el a sajtót. Ha ezt olyan alkalommal, amidőn első feladatunk a kutató egyéniség jellemzése, megemlítjük, tesszük azért, mert ebben a könyvben is megnyilvánulnak az önálló tudományos egyéniség kiváló vonásai, amelyek Balót tudományos gondolkodásra képesítő és serkentő, nagyvonalú összefoglalásra hivatottá teszik.

Baló József rendes taggá választásával Akadémiánk a tudományos kutatás lelkes hívét és nemzetközileg is elismert kiváló művelőjét kapcsolná az eddiginél is szorosabban magához.

Haynal Imre r. t.

Entz Béla l. t.

Környey István l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

Dr. RAPAICS RAYMUND ny. gazdasági akadémiai tanárt, a Magyar Természettudományi Társulat főtitkárát, a Természettudomány szerkesztőjét a IV. osztályba *levelező* tagul ajánljuk.

Dr. Rapaics Raymund tudományos munkássága a botanika legkülönbözőbb ágaira s az általános biológiára terjed ki.

Első tanulmányai hazánk flórájára s az *Aconitum*- és *Aquilegia*-nemzetségek rendszertani felépítésére vonatkoztak, majd érdeklődését egyre jobban hazánk növényföldrajzi problé-

mái kötötték le. Ebből a talajból nőtt ki a növények társadalmi életére vonatkozó két alapvető munkája, „A növények társadalma“ (Budapest, 1925) s a „Versuch einer Gesellschaftslehre der Pflanzen“ (Leipzig, 1931). Debreceni tanárkodásának gyümölcse „Debrecen flórája“, „A Hortobágy növényföldrajza“ s „A debreceni homokterület növényzeti viszonyai“. Mind a három munka jelentősen előbbre vitte hazánk flórájáról való ismereteinket. Ennek a korszaknak lebilincselően érdekes terméke „Az Alföld növényföldrajzi jelleme“ c. nagy munkája.

Ugyancsak debreceni tartózkodása idején mélyedt el a növénykórtanba is és ebből az időből származik 6 dolgozata, melyek a gazdasági növények betegségeivel foglalkoznak. Nagyszámú munkája vonatkozik a gazdasági növényekre. Ezek közül tartalmukkal s terjedelmükkel egyaránt kiemelkednek „A magyarság virágai“, „A magyar gyümölcs“ s a „Magyar kertek“ c. könyvei. Több dolgozata a természetű növények eredetével és történetével foglalkozik.

Budapesten bekapcsolódott 1926-ban az alföldi szikes talajok felvételébe s ezen az alapon több dolgozatában tárgyalja a szikes talajok növényösszetevéseit.

Szép számmal vannak dolgozatai a tudománytörténelem, különösen a növénytan története köréből, de ismételten kiterjeszkedik az általános biológia problémáira is.

Ki kell emelnünk azonban nagyérdemű tudománynépszerűsítő munkásságát is, hiszen e téren sok százra mennek cikkei. Kétségtelenül Rapaics ma a legtermékenyebb természet-tudományi írónk, aki a tudomány eredményeinek széles körökben való terjesztésével szép sikereket ért el.

Dr. Rapaics Raymund munkásságának ez a rövidre fogott vázlata is meggyőzhet arról, hogy személyében Akadémiánk széleskörű átfogó munkásságú tagot nyerne.

Jávorka Sándor ig. és r. t.

Soó Rezső l. t.

Andreánszky Gábor l. t.

Lengyel Géza l. t.

A IV. osztály egyik *levelező* tagsági helyére alulírottak dr. HARANGHY LÁSZLÓ Bolyai-tudományegyetemi ny. r. tanárt ajánlják.

Haranghy László 1897-ben született, 1923. február 20-án avatott orvosdoktorrá. Kórbonctani kiképzését a debreceni egyetem kórbonctani intézetében nyerte. 1932-ben a pécsi egyetem magántanárrá képesítette, 1939-ben az egyetemi rk. tanári címmel tüntette ki. 1923—1940-ig a bajai kórház prosectora és laboratóriumi főorvosa, 1940—1945-ig a kolozsvári egyete-

men a kórbonctan és a törvényszéki orvostan ny. r. tanára volt. 1945-től kezdve a Bolyai-tudományegyetem szerződtetett ny. r. tanára és jelenleg is a kórbonctani és törvényszéki orvostani tanszéket tölti be.

Számos külföldi tanulmányutat tett és hosszabb ideig dolgozott a nápolyi és helgolandi biológiai intézetekben.

Haranghy László 64 tudományos munkát közölt különböző nyelveken. Közleményeinek jegyzékét, tudományos munkásságának ismertetését és méltatását mellékletként esatoljuk. Ebből kiviláglik, hogy Haranghy László egyik legjelesebb pathologusunk, akinek széleskörű munkásságát alapos biológiai-pathológiai felkészültség, rendszeres kutató munka, nagy kritika jellemzi. Bizonyosak vagyunk abban, hogy levelező taggá választása jeles tudományos érdemeket jutalmazna.

(Az ajánlás 5 oldalon ismerteti H. L. munkásságának fő irányait, másik öt oldalon összeállítja munkáinak jegyzékét. Ez az Almanachban fog megjelenni.)

Miskolczy Dezső r. t.
Haynal Imre r. t.

A Magyar Tudományos Akadémia IV. osztályába *levelező* tagnak ajánljuk dr. **KERPEL-FRONIUS ÖDÖN**-t, a pécsi Tudományegyetemen a gyermekgyógyászat nyilvános rendes tanárát.

Kerpel-Fronius Ödön 1906. január 14-én született Verseccen. Az orvosi tanulmányokat a budapesti, müncheni és bécsi egyetemeken végezte s a Pázmány Péter-Tudományegyetemen 1929-ben nyert orvosdoktori oklevelet. 1928-tól 30-ig a budapesti Tudományegyetem élettani intézetében volt gyakornok. Így elméleti képzettséget nyerve, 1930-ban lépett a budapesti gyermekklinika kötelékébe. 1946. május 20. óta a pécsi egyetemen a gyermekgyógyászat nyilvános rendes tanára. Az 1933–34. tanévet Rockefeller-ösztöndíjjal a bostoni Harvard-egyetemen töltötte.

Kutató munkássága főként a víz-háztartás kórélettanára, a sav-basis-egyensúlyra, a csecsemőkori toxicosis és uraemia kórtanára, valamint az újszülöttek kórélettanára vonatkozik. Leírja a csecsemőkori vese koncentráció képességének csökkent voltát és a csecsemőkori osmoreguláció labilitását. Megállapítja az újszülött szervezetében az extracellularis folyadék túlsúlyát, illetőleg az intracellularis folyadéktér gyenge fejlettségét, s hogy így az újszülött vízelosztás szempontjából az oedémás felnőtthöz hasonlít. Csapó dr.-ral közösen végzett vizsgálatok hosszú sorában kimutatja, hogy az uraemiás, valamint a csecsemőkori toxicosisban jelentkező acidosis oka az organikus savak felhalmozódása. További munkáiban különválasztja a

szomjazási és a sóhiánnyal kapcsolatos exsiccatiót. Megállapítja, hogy a szomjazás által okozott exsiccosisban a sókoncentrációk emelkednek, a vízveszteség megoszlik extra- és intracellularis folyadékra, a veseműködés megtartott, mert éppen a vízveszteség megoszlása miatt e két folyadékra nem következik be anhydraemia; viszont a sóhiánnyal kapcsolatos exsiccatio hamar anhydraemiával jár, aminek következménye a veseműködés zavara. A „hypochloraemiás“ uraemia kóreredetét a sóveszteséggel kapcsolatos anhydraemiás keringési zavarra vezeti vissza. Lerögzíti a vörös vértetek klórtartalmának diagnosztikai jelentőségét. Az újszülöttkori vérzések keletkezési mechanizmusában bizonyítja a capillarissok törékenységének jelentőségét. Kimutatja, hogy a capillaris törékenységének nagy évszaki ingadozásai vannak s ezek tavaszi csúcspontja összeesik a legnagyobb vitaminhiánnyal és egyúttal az újszülöttkori vérzések gyakoriságának csúcspontjával. Bár még a nemzetközi tudományos kritika számára nem volt hozzáférhető, azonban megállapításainak nagy fontossága miatt felemlítjük azt a sajtó alatt lévő közleményét, amely beszámol arról, hogy a hypophysis hátsó lebenye incretumának tartós befecskendezése hyposthenuriás uraemiát hoz létre.

Az előzőkből kitűnik, hogy Kerpel-Fronius Ödön szakmáját a kóréletten általános szempontjainak érvényesítésével műveli. Ezekből kiindulva olyan megállapításokhoz jut, amelyeknek nagy gyakorlati, gyógyítási jelentőségük is van.

Tudományos megállapításainak egy részét a külföldi szakirodalom is átvette, azok elismeréssel szerepelnek nagynevű szerzők kézikönyveiben és tankönyveiben. Az 1947. évben New-Yorkban tartott V. nemzetközi gyermekorvos-kongresszuson a szervezők megbízásából a toxicosis kérdésének referense volt. A hazai körök elismerése több kutató-ösztöndíj és orvosegyleti díj nekiítélésében nyilvánult meg.

Kerpel-Fronius Ödön megválasztásával Akadémiánk szorgalmas, eredményekben gazdag tudományos munkásságot jutalmazna s tetterős, a tudományos kutatásért lelkesedő munkatársat nyerne.

(Munkáinak 54 pontban felsorolt kimutatása az Almanachra marad.)

Beznák Aladár r. t.
Haynal Imre r. t.
Entz Béla l. t.
Környey István l. t.

A Magyar Tudományos Akadémia IV. osztályába *levelező* tagnak ajánljuk dr. SZENTÁGOTHAJ JÁNOS-t, a pécsi tudományegyetemen az anatómia nyilvános rendkívüli tanárát.

Szentágotthai János 1912. október 31-én született Pest-újhelyen. Orvosi tanulmányait a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetemen végezte, 1936. november 7-én avattatott doktorrá. Tudományos közlései 1940-ig Schimert néven jelentek meg, 1940-ben változtatta nevét Szentágothaira.

Már orvostanhallgató korában tagja volt a budapesti egyetem I. sz. anatómiai intézetének. Mint ennek az intézetnek adjunktusa s a budapesti egyetem magántanára nyert 1947. március 21-én kinevezést tanszékére. Az 1939—40. tanévben ösztöndíjjal Baselben dolgozott.

Szentágotthai János munkássága a központi idegrendszer mikroszkopos anatómiájára vonatkozik. Tudományos pályafutását Lenhossék Mihály oldalán kezdte. Első munkáinak egyike, amely az aréideg szerkezetét működési értékelés szempontjából vizsgálja, mesterének egy korábbi klasszikus munkájához csatlakozik. További dolgozataiban a vegetatív idegrendszer anatómiájának egyes kérdéseivel foglalkozik. Értékes adatokat nyújt a velőrostok szerkezetéhez és megállapítja a velőhüvellyel bíró vegetatív rostok sajátosságait, kifejlődött és fejlődő állapotban. A vegetatív idegrendszer szerkezetét a neuron-tan szempontjából vizsgálva, alapos adatokkal cáfolja azokat a kétségeket, amelyeket német kutatók a tan ellen felhoztak. Később a központi idegrendszer pályáinak kutatásában csatlakozik azokhoz a szerzőkhöz, akik, mint hazánkban Miskolezy Dezső rendes tag, a végződési talpacskák degenerációja révén akarják tisztázni az interneuronális összeköttetéseket. Ezt a módszert a szakirodalomban Szentágotthai alkalmazza a legkiterjedtebben. Kutatásainak különös értéket ad, hogy a módszer egyoldalúságában rejlő hibaforrásokat kiküszöbölni igyekszik azáltal, hogy a rostok magatartását végződési helyüktől cellulopetalisan is vizsgálja. Különösen egyénivé váltak kezében a morfológiai eljárások, amidőn a világszerte használt Horsley—Clarke-féle készülék céljának szem előtt tartásával olyan berendezést szerkesztett, amely bizonyos vonatkozásokban azt felülmúlja. Így Szentágotthai kezében a központi idegrendszer körülírt kísérleti sértésének kifogástalan módszere van s a sérülések folytán bekövetkező elfajulásokat exact eljárásokkal követi.

Megállapította a szemmozgató ideg évtizedeken keresztül vitás tagolódását, valamint a vestibularis- és szemmozgatómagvak összeköttetésének lefutását. Ugyanílyen kérdésbeállításal vizsgálja más agyidegmagvak, valamint a gerinevelői érző pályák felépítését.

Törekvései és eredményei méltóvá teszik őt arra, hogy helyet foglaljon Akadémiánkban.

(Az ajánlás 25 pontban közli az ajánlott műveit; a jegyzék az Almanachban fog megjelenni.)

Haynal Imre r. t.
Entz Béla l. t.
Környey István l. t.

A Magyar Tudományos Akadémia IV. osztályába *levelező* tagnak ajánljuk dr. GIMESI NÁNDOR-t, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetemen a növényélettan nyilv. r. tanárát.

Gimesi Nándor tanulmányait a budapesti tudományegyetemen végezte s ott 1920-ban szerzett bölcsészettudományi doktorátust. 1926-ban a budapesti műegyetemen magántanár, 1927-ben c. nyilv. rk. tanár lett. 1943 óta a budapesti tudományegyetemen a növényélettan nyilv. r. tanára. 1925 óta tagja a Szent István-Akadémiának és jelenleg a IV. osztály elnöke.

1925-ben hosszú tanulmányutat tett külföldön, ahol különösen hidrobiológiai intézetekben folytatott tudományos kutatásokat, mint a Rockefeller-alapítvány ösztöndíjasa.

Tudományos kutatásai a növénytan több ágára terjednek ki. Legbővebben épen a legnehezebben megközelíthető kérdésekben végzett úttörő kutatómunkát. Ezek a biológiai kérdések a sejtlejtan, sejtszerveződés és egyes szervek szerveződésére vonatkoznak. E mellett nem kevésbé értékes kutatásokat végzett hidrobiológiai téren is, ahol számos felfedezése ismeretes.

Behatóan kutatta a levél és a virág, különösen a porzók és bennük a pollenszemek szerveződését, valamint a mejózis mechanizmusát. Ilyen értelemben már ifjúkorában is kutatott, amiről többek közt: *A Bidens-fajok virágának fejlődése*. 1920 c. cikke is tanúskodik. Újabb időkben is számos ily irányú munkája jelent meg, köztük *A növénysejt osztódásának mechanizmusa*, 1942. *A Lilium Martagon progresszív mejózisa*. Ezeknek a nehéz és nehezen is megközelíthető kérdéseknek megoldásában nagy szerepet játszott Gimesi Nándor egyedülálló mikrotechnikai s mikrofotográfiai készsége. Készítményei a maguk nemében nemesak hazai, hanem külföldi viszonylatban is páratlanok, sejtosztódási és ezzel kapcsolatos egyéb mozzanatokat megörökítő mikrofényképekből álló gyűjteménye pedig világviszonylatban is párját ritkítja.

Hidrobiológiai értekezései közül megemlítjük a következőt: *Die Geburt von Trachelomonas velvecina*. (*Arch. f. Protistenkunde*, 1942.)

Ezeken kívül több tudományos módszertani értekezése is jelent meg, valamint sok ismeretterjesztő és összefoglaló munkája. Ezek azonban tudományos munkásságának mindig csak melléktermékei voltak, a fő súly új utakon járó, nagy felkészült-

séggel véghezvitt és a dolgok legmélyebb értelméig beható vizsgálatain és kísérletein nyugszik.

Mindezeket összevetve, Gimesi Nándor tudományos munkásságában a biológiai kutató-munka a maga tisztaságában és szabatosságában jelentkezik. A Magyar Tudományos Akadémiába való beválasztását az is indokolja, hogy a botanikai tudományok olyan ága nyerne eddig hiányzó képviselőt, amely a legkorszerűbb és amelynek épen Gimesi Nándor a legelhívottabb hazai művelője.

Jávorka Sándor r. t.
Andreánszky Gábor l. t.
Lengyel Géza l. t.

Dr. KROMPECHER ISTVÁN-t, a kolozsvári tudományegyetem nyilvános rendes tanárát, az Akadémia IV. osztályába *levelező* tagul ajánljuk.

A Pázmány Péter-Tudományegyetemen 1929-ben orvosi oklevelet szerzett. Lenhossék tanár mellett mint tanársegéd 1935-ig, majd további két éven át Kiss professzor anatómiai intézetében működött, 1934-ben a fejlődéstan tárgyköréből magántanári képesítést nyert, az 1937/38. tanévben a heidelbergi egyetemen mint vendégprofesszor tartott előadásokat, 1938–40-ig mint a Magyar Biológiai Kutató Intézet tagja Tihanyban működött, 1940-ben a kolozsvári tudományegyetem tanára lett, majd három évet megint Tihanyban töltvén, újból a kolozsvári, most már Bolyai-Egyetem Marosvásárhelyen működő orvoskarán az egyesített anatómiai szövettani tanszéken folytatja tanári tevékenységét.

Két évtizeden át széleskörű, eredményekben gazdag kísérletes laboratóriumi, anatómiai és szövettani kutatásaival a fejlődéstan tudományát önálló gondolkodásra valló, többnyire alapvető, a hazai és külföldi orvosi irodalomban egyaránt nagyraértékelt és elismert megállapításokkal gazdagította.

Tanulmányai során az *oknyomozó és működéses* felfogás bevezetésével a fejlődéstan kutatásnak új irányt adott. Megállapította ugyanis, hogy a szervek kialakulása a testfejlődés során nem egyedül a törzsfjlődés folyamán örökölt determináció alapuló folyamat, hanem szoros és elengedhetetlen összefüggésben van mechanikai viszonyokkal. Nevezetesen megállapította *Die Knochenbildung* cím alatt az Akadémia támogatásával 101 ábrával és 5 színes táblával megjelent monografiában, hogy többi között a támasztószövetek és így a csontszövet kialakulásában is elhatározó szerephez jutnak a környezet részéről a mesenchymalis csíraszövetnek nem differenciált pluripotens sejtjeire érvényesülő behatások, minekfolytán azok az ingerhatás természete szerint más és más sejt fajtvá alakulnak.

A mechanikai ingerhatások helyein a pluripotens sejtek közül a csontképzés irányában determinált társaik oszteoblasztokká és végül csontsejtekké, azok kialakulásának biztosítása céljából előbb állványszövetet, mégpedig a húzásnak kitett helyeken kollagén rostos kötőszövetet, a nyomás helyein porcogó szövetet termelnek és abban vagy azon azután alakulnak ki véglegesen a sajátos csontsejtek. A mechanikai ingerhatásoktól megkímélt csontrészekben, ahol ilyen állványszövet képzése felesleges, a dús vérhálózat kísérő differenciálatlan mesenchymalis szövet a vérérfal közvetlen szomszédságában, előzetes alapszövet megjelenése nélkül alakulnak ki az oszteoblasztok. Ilyenképpen a nyomási ingerhatások helyén *porcogós (chondralis)*, a húzás hatása alatt *kötőszövetes (desmalis)* csontfejlődés megy végbe. Ilyen ingerhatásoktól védett szövetben pedig a Krompecher által elsőnek kimutatott elsődleges angiogén csontfejlődés folyik le. Az oszteoblasztsejteknek csontsejtekké válása közben az állványszövethez tapadó oszteoblaszt testéből csont-alapállomány válik ki, mely fokozatos szélesedés közben a sejtnek az alappal érintkezésben maradó sok protoplasmányulványát közbefoglalja és kinyújtja s végül elmeszesedvén, megkeményedik és csontsejtté válik. Krompecher érdeme, hogy a csontképzés módjait önkészítette számos ábrával mintaszerű leírás kapcsán számos dolgozatában meggyőzően kifejtette és másokkal ellentétben egyúttal csonttörések esetén a porcogós callus fejlődését rendes és kívánatos folyamatnak bebizonyította.

Az előzőekben vázolt megállapítások értékes irányelvet adtak a sebészorvos kezébe *új ízület mesterséges létesítése* céljából.

További kutatásai során kimutatta, hogy a *rugalmas porcogót* a mesenchymalis csíraszövetben differenciálódott elasztochondroblasztok alakítják ki. A *rostos porcogó* viszont az egyidejűleg húzásnak és nyomásnak kitett mesenchymalis csíraszövet sejtjeinek differenciálódásából ered.

Illetékes szakemberek, mint pl. újabban *Roux* is, helyeseknek fogadták el megállapításait. Tudományos munkálkodásának nagyraértékelése kiderül továbbá abból is, hogy a heidelbergi egyetemre egy év tartamára vendégtanárnak hívták meg, újabban pedig U. N. E. S. C. O. ösztöndíjával a cambridge-i Strongways Research Laboratory-ba. Nálunk elnyerte a *Korányi*-, *Bónis*-, *Spenger*- és *Heim Pál*-jutalomdíjakat.

Benne az Akadémia nagytehetségű, külföldi szakkörökben is alapos képzettségével, törhetetlen szorgalmával, jól ismert munkabírása teljességében levő tevékeny tagot nyerne.

Mansfeld Géza r. t.

Marek József t. t.

Haynal Imre r. t.

Baló József l. t.

Dr. WENT ISTVÁN-t, a debreceni egyetem nyilv. r. tanárát tisztelettel ajánljuk az Akadémia IV. osztályába *levelező* tagnak.

Dr. Went István 1899. március 30-án született Aradon. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. A doktorátus elnyerése (1923) után tanársegéd lett, majd 1930-ban a kórélet-tanból magántanári képesítést nyert. 1932 szeptemberében a debreceni egyetem élettani és általános kórtani tanszékére nyilvános rendkívüli, majd 1936-ban nyilvános rendes tanárrá neveztetett ki.

Tudományos pályafutása alatt sokszor megfordult külföldön (Párizs, Boston, Koppenhága, London stb.), ahol huzamosabb időn át dolgozott és számos nemzetközi kongresszus és külföldi tudományos társaság ülésén vett részt és számolt be eredeti tudományos kutatásairól, aminek nyomán széleskörű ismeretségre és megbecsülésre tett szert a nemzetközi tudományos világban.

Dr. Went István tudományos munkásságának első szakasza az immunitástan tárgykörében mozog. — E kutatásai során állást foglal az immun anyagok egységes volta mellett, felfedezi a baktériumok „immunbiológiai indexét“ és újításokat vezet be a bakteriotherapia technikájába. A Harvard-egyetemről közölt dolgozataiban túlnyomóan a tüdőbeli vérkeringésre vonatkozó vizsgálatairól számol be és értékes mikro-methodust dolgoz ki a vértérfogat meghatározására. Koppenhágai tanulmányútja után a vérplasma lipoid-fehérje komplexumait vizsgálja és az ultraszűrési módszer alkalmazásával az immunanyagok molekuláris méreteit tanulmányozza. Egyetemi tanárrá történt kinevezése utáni első években serologiai módszerek segítségével tisztázza egyes fehérjék finomabb szerkezeti tulajdonságait, majd bekapcsolódik azokba a széles mederben folyó nemzetközi kutatásokba, melyeknek eredményeképpen épül ki a túlérzékenység kémiai ingerelmélete. E kutatásaiban elsőként mutatott rá egyebek között arra is, hogy a sensibilizált szívizom shock-anyaga nem a histamin, hanem az acetyleholin. 1939-től kezdve számos dolgozatában számol be különböző hormon-fehérje komplexumok syntheticus előállításáról és rámutatott arra, hogy a mesterséges „hormonantigének“ hatására chemospecificus hormon-antitestek termelődnek az élő szervezetben. Ez irányú kutatásainak utolsó állomása a histamin-antigen felfedezése. Összesen 62 dolgozata jelent meg magyar és idegen nyelven.

Eredményekben gazdag, eredeti tudományos munkássága mellett dr. Went István jólismert nevet vívott ki magának a magyar tankönyvirodalomban is. „Általános kórtan“-a 1940 óta három kiadást és „Élettan“ című könyve 1946 óta két kiadást ért el, amelyek minden szakember előtt jól ismertek.

Dr. Went István egyénisége, tudása és munkássága termékenyítő hatást fejtett ki környezetére is, aminek nyomán körülötte fejlődött ki a magyar kísérleti orvostudomány egyik legerősebb iskolája, amely iskolából eddig is több professzor került ki. (Pécs, Kolozsvár, Debrecen).

Meggyőződésünk, hogy Went István professzorban Akadémiaink oly tagot nyerne, aki nagyértékű és széles körök által elismert, tudományos kutató munkásságával mindenképen rászolgált az akadémiai tagságra.

Az ajánláshoz 64 dolgozatot felsoroló jegyzék csatlakozik.

Bodnár János l. t.
Mansfeld Géza r. t.

LISSAK KÁLMAN-t *levelező* tagul ajánlom a M. Tud. Akadémia IV. osztályába.

1.) Első közleményeiben kimutatta, hogy a tengerimalac anaphylaxiás shockjánál a szívizomból cholin válik szabaddá, melynek a shockjelenségek kifejlődésében a histamin mellett fontos szerepe van. További közleményeiben új megállapításokat tett a kutya anaphylaxiás shockjának symptomatológiájára és a shock jelenségeinek keletkezési mechanizmusára vonatkozólag. Végül pedig megállapítja, hogy sem a parasymphathicus, sem pedig az orthosymphathicus idegrendszernek nincs szerepe a sensibilisatio létrejöttében és az anaphylaxiás- és histamin-shock kifejlődésében. Totálisan symphthectomizált állatain megállapítja, hogy a specificus immunisatio folyamatoknál sincs a sympathicus idegrendszernek szerepe.

2.) Megállapítja, hogy az izoláltan működő szívizom, amint hypodynamiássá válik, a lipoidok mellett fehérjét is veszít, mely utóbbi a sejtmagvakból származik. Továbbá kimutatja, hogy Ca hatására a szívizomból adrenalin válik szabaddá.

3.) Biológiai, pharmacológiai és kémiai vizsgálatai alapján megállapítja, hogy az adrenergiás innervációjú szövetekben és a vérben lévő, valamint sympathicus ingerlésre a szövetekből felszabaduló sympathomimeticus hatóanyag (Loewi-féle accelerans anyag, Cannon-féle sympathin) az adrenalinnal azonosnak tekinthetők.

4.) Kimutatja, hogy nemcsak az adrenergiás innervációjú szövetek, hanem maguk az adrenergiás neuronok is adrenalinot tartalmaznak, acetyleholint pedig nem. Továbbá, hogy az idegekből az ingerület állapotában, adrenergiás, vagy cholinergias karakterüknek megfelelően adrenalin, illetve acetyleholin válik szabaddá.

5.) Megállapítja, hogy az érző idegek megállapítható acetyleholin tartalmuk alapján cholinergias természetűek.

6.) A neuromuscularis és ganglionaris ingerületáttevődés „ötödik stadium“-ának vizsgálatával újabb döntő bizonyítékokat szolgáltatott az acetylcholin ingerületátvivő szerepe mellett. Az acetylcholin ingerületátvivő szerepe mellett további bizonyítékokat szolgáltatott a Wallerdegeneratio kapcsán tett megfigyelései és az egyetlen izom-idegrost készítményen végzett kísérleteinek eredményei.

7.) Megállapítja, hogy az adrenalin és a sympathicus ingerület a reflexingerlékenységet fokozza és így a sympatho-adrenalis rendszernek a szervezet védekezésében játszott szerepét újabb adattal támasztotta alá. Továbbá megállapítja, hogy a sympathicus idegrendszerüktől teljesen megfosztott állatoknál nem található a „vagotonia“-ra jellemző vérkép és a parenteralisan bevitt fehérje hatására elmarad a leukocytosis és a vérkép balrátoldása. Ez utóbbi jelenség a sympathicus idegrendszer direct hatásának kiesésére mutat és megállapítható, hogy a Cannon-féle vészreactio elmélet a vérképzés területére is vonatkoztatható olyan értelemben, hogy a szervezetet ért megfelelő ártalmak hatására a sympathicus idegrendszer ingerülete a csontvelő funkcióját fokozza.

8.) Legújabb vizsgálataival az aneurinnak az idegingerület vezetésében, a neuromuscularis ingerületáttevődésben játszott szerepét tisztázza.

Munkássága alapján tisztelettel ajánlom levelező tagnak.

Ernst Jenő r. t.

Alulírottak **dr. KELLNER BÉLA**-t, a debreceni egyetemen a kórbonctan nyilvános rendes tanárát, a M. Tud. Akadémia IV. osztályának *levelező* tagjául ajánljuk.

Dr. Kellner Béla 1905-ben született. Orvosi tanulmányait a pécsi tudományegyetemen végezte. Már orvostanhallgató korában az egyetem kórbonctani intézetében dolgozott. Orvostudományi oklevelének megszerzése után mintegy 10 évig a pécsi egyetem kórbonctani intézetében dolgozott mint díjas gyakorló, majd tanársegéd. A pécsi egyetemen nyerte el a magántanári képesítést. 1937-ben a Pesti Izraelita Kórházban kórboncnok főorvos lett. 1947-ben a debreceni egyetemen a kórbonctan ny. r. tanárává nyert kinevezést.

Dr. Kellner Béla igen értékes tudományos munkásságot fejtett ki. Ernyedetlen munkássága akkor sem lankadt, amikor üldöztetésben volt része. Munkaszolgálatra történt behívása idején pedig tudományos munkáját alig folytathatta. Tudományos tevékenységének legnagyobb és legértékesebb része a daganatkutatásra vonatkozik. Tanulmányozta a ráksejtek elzsírosodását. Megállapította, hogy a daganat növekedése közben egyes ráksejtek elveszthetik összeköttetésüket a többi sejtekkel. Ezt a folyamatot disjunctionnak nevezte. A disjungált

sejtek előfordulhatnak a fészkes szerkezetű rák közepe táján, vagy, ha a daganatszövetben lumenek képződnek, azokban desquamatio alakjában válhatnak el a sejtek a többitől. Elzsírosodhatnak a hámsejtek a reticularis szerkezetű rákban a fészkek szélén, de egyszerre nagyobb területeken is. Ha a rákos daganatban a kötőszövet zsírosodik el, a zsír rendszeren a hámsejtekben képződik és a kötőszöveti sejtek az így képződő és a hámsejtekből kikerülő zsírt csak később veszik fel.

Disjungált sejtek jóindulatú daganatokban is előfordulnak. Megtalálhatók a cystoma papillare ovarii-ben, strumás göbökben, adenomatosus polypokban, prostata hypertrophiában. A papillomák hámjának levedlése, a dermoid tömlők detritusának képződése is ilyenfajta folyamatnak tekinthető.

A típusos daganatokban mindig kisszámú és súlyosan megváltozott hámsejt válik le, míg a rákban igen nagyszámú és jól megtartott, vagy változatlanul látszó szerkezettel bíró hámsejt disjungál.

A disjungáló sejtek sorsa a normális szövetekben ritkán követhető. Az ilyen sejtek a külvilág felé elhullanak, bekerülnek a gyomor-bélesatornába, vagy a mirigyváladékkal sodródhatnak tova. Ugyanez a disjungált sejtek sorsa a jóindulatú daganatokban is. Ezzel szemben a rákban a disjungált sejtek tömegesen áttörnek a kötőszövet felé és ezeket a sejteket a nedv váram is tovasodorja. A disjungált sejtek sorsa főleg a bennük levő zsír megfestése útján figyelhető meg. Ilyen festéssel követhető a disjungált sejtek terjedése a nyirok-úton a nyirok-csomókban és a véráram mentén. A disjungált sejtek jellege az áttételt adó és áttétellel nem bíró rákfajtákban eltérő. Ilyen sejtek a rák stromájában, nyirok-csomókban reakciót váltanak ki. Körülöttük kereksejtes beszűrődés, kötőszövetzaporodás, eltolódás mutatkozik. A zsírcseppek megjelenése alapján a disjungált sejtekből következtetést lehet vonni arra nézve, hogy mely rák hajlamos áttétel képzésére és melynek pusztulnak el disjungált sejtjei.

Régi törekvés, hogy a kórszövettani vizsgálat alapján a rosszindulatú daganatok prognózisára következtethessünk. Kellner Béa vizsgálatai éppen ezért fontosak, mert eredményei alapján a disjungált sejtek szövettani vizsgálatával a rák prognózisára gyakorlatilag is értékesíthető megállapítások tehetők.

Dr. Kellner Béla eddigi munkássága nagy tudomány-szeretetről, kitartásról és invencióról tesz tanúságot. Akadémiánk IV. osztálya dr. Kellner Bélában értékes munkással fog erősödni és dr. Kellner Béla munkásságának megbecsülése és elismerése az ő további munkásságára ösztönzőleg fog hatni.

1948. május 1.

Rusznayák István r. t.
Baló József l. t.

B110036

X

[128522